

Hyvä tietää islamista

Kirkko ja islam

Heidi Hirvonen ja Timo Vasko (toim.)

Hyvä tietää islamista

Kirkko ja islam

Toimittaneet Heidi Hirvonen ja Timo Vasko

Julkaisija

Kirkon ulkoasiain neuvoston (KUN) asettama
Kirkko ja islam -työryhmä

ISSN 1797-3015

ISBN 978-951-789-243-8

Kustantaja: Kirkkohallitus / Kirkon ulkoasiain osasto

Julkaisija: Kirkon ulkoasiain neuvoston (KUN) asettama

Kirkko ja islam -työryhmä

Kirkko ja islam -julkaisuja: päätoimittaja Timo Vasko

Helsinki 2007

Tilaukset:

Kirkkohallituksen julkaisu- ja AV-myynti

Satamakatu 11, PL 185, 00161 Helsinki

p. (09) 1802 315

fax (09) 1802 454

julkaisumyynti@evl.fi

Hinta 7e + postituskulut

Sisällys

Saatesanat	4
1. Yleistä islamista	5
2. Islamin vaiheet	7
3. Muhammad	9
4. Koraani	11
5. Allah	13
6. Ihminen	15
7. Muslimin usko ja velvollisuudet	17
8. Uskonnolliset juhlat	19
9. Iankaikkisuus ja pelastus	21
10. Synti	23
11. Islamin monimuotoisuus	25
12. Islam ja valta	27
13. Mies, nainen ja avioliitto	29
14. Uskonnonvapaus	31
15. Uskovatko kristityt ja muslimit samaan Jumalaan?	33
Sanasto	36

Saatesanat

Tämä vihkonen kokoaa yhteen 15 lyhyttä kirjoitusta, jotka ovat aikaisemmin ilmestyneet traktaatteina *Kirkko ja islam* -sarjassa (2003–2007) nimellä *Hyvä tietää islamista*. Pääpaino on islamin esittelyllä, mutta toiveena on lisäksi, että vihkonen voisi toimia keskustelun avaajana, jonka pohjalta kristityt ja muslimit voivat syventää tietojaan toisistaan ja toistensa uskosta. Sen käytettävissä, joka haluaa kertoa kristillisestä uskosta muslimille, on Jumalan rauhaa -esitesarja 19 kielellä osoitteessa http://www.evl.fi/kkh/kuo/klk/Jumalan_rauhaa/jumalanrauhaa.html (löytyy myös kirkon englanninkielisestä osoitteesta <http://www.evl.fi/peacebooklet>). Tällainen vuoropuhelu on toivottavaa, sillä muslimit ja kristityt ovat yhä enemmän tekemisissä toistensa kanssa samalla kun molemminpuolinen tietämättömyys ja ennakkoluulot ovat valitettavan yleisiä. Keskustelun rohkaisemiseksi kirjasessa on erityisesti opillisten kysymysten kohdalla tuotu esille islamin ja kristinuskon yhtäläisyyksiä ja eroja.

Kirjoitukset ovat tiiviitä ja yleistajuisia, ja ne on suunnattu kenelle tahansa kiinnostuneelle. Ne antavat perustietoja islamista, sen opeista, uskonnonharjoituksesta, historiasta ja eri suuntauksista. On syytä painottaa, että kirjoitukset piirtävät vain yleisiä suuntaviivoja pyrkimättä antamaan kattavaa kuvaa käsitellyistä asioista. Kiinnostuneille on olemassa hyviä suomenkielisiä tietopaketteja islamista, kuten Jaakko Hämeen-Anttilan *Islamin käsikirja* (Helsinki: Otava, 2004) sekä Heikki Palvan ja Irmeli Perhon toimittama *Islamilainen kulttuuri* (Helsinki: Otava, 1998). Kristinuskon ja islamin kohtaamisen näkökulmaa avaavat mm. Ari Hukarin *Islam kuvastimessa* (Helsinki: WSOY, 2006) ja Timo Vaskon toimittama *Lähetysteologisen Aikakauskirjan* teemanumero Islam ja kristinuskko (6, 2001). Lisää kirjallisuusvinkkejä löytyy osoitteessa: <http://www.helsinki.fi/~tvasko/opetusmateriaalit.html>.

Erikoistermien käyttöä on vältetty, mutta tiedoksi on kuitenkin annettu joi-takin arabiankielisiä ilmauksia, joista keskeisimmät on koottu yhteen vihkosen loppuun. Kristillisestä sanastosta ks. seuraavia: Kirkon sanasto *Aamenesta öylättiin* (<http://evl.fi/sanasto>), Seppo A. Teinosen *Teologian sanakirja: 7400 termiä* (<http://www.helsinki.fi/teol/steol/opiskelu/sanakirja/Prima.pdf>) sekä Riitta ja Seppo A. Teinosen *Ajasta ylösnousemukseen: Sata sanaa teologiaa* (Helsinki: Kirjapaja, 2003).

Vihkosen julkaisija on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ulkoasiain neuvoston (KUN) asettama Kirkko ja islam -työryhmä. Kirjoitusten laatijat ovat TM Heidi Hirvonen (nrot 3–15) ja TM Risto Soramies (nrot 1–2). Tekstin ovat toimittaneet dosentti Timo Vasko ja Heidi Hirvonen. Kirjoitukset ovat myös luettavissa internetissä osoitteessa <http://www.evl.fi/kkh/kuo/klk/islam/hyvatietaaislamista.htm>.

1 Yleistä islamista

Tänään olen tehnyt teidän uskontonne täydelliseksi, saattanut armoni täydelliseksi ja valinnut islamin teidän uskonnoksenne (Koraani 5,3).

Islam on yli miljardin ihmisen uskonto ja valtauskontona noin 50 valtiossa. Muslimivähemmistöjä on syntynyt viime vuosikymmeninä ei puolille maailmaa.

Islam, muslimi

Sana *islam* merkitsee uskonnollisessa mielessä alistumista Jumalan tahtoon. Islamiuskoiset kutsuvat itseään nimellä *muslim*, suomeksi muslimi. Sana on johdettu samasta juuresta kuin islam, ja merkitsee alistunutta, antautunutta. Islam pitää alistumista ihmisen oikeana suhtautumisena suureen, ainoaan ja kaikkivaltiaaseen Jumalaan.

Muhammad, islamin profeetta

Islamin perustaja, arabialainen kauppias Muhammad, julisti sanomaa, jonka uskoi saaneensa arkkienkeli Gabrielin välityksellä Jumalalta. Muhammad syntyi Mekassa (nyk. Saudi-Arabiassa) noin vuonna 570 jKr. ja kuoli Medinassa vuonna 632. Sanoman sisältö oli aluksi Jumalan suuruus ja hyvyys, joiden edessä ihmisen tulee olla kiitollinen. Arabien monijumalaista uskontoa vastaan Muhammad korosti Jumalan ykseyttä.

Islamin pääoppi

Jumalan ykseydestä tulikin islamin tärkein oppi ja varsinainen uskontunnustus: *la ilaha illa'llah*, Ei ole muuta jumalaa kuin Jumala. Tätä ei saanut eikä saa ymmärtää oman mielensä mukaisesti, vaan niin kuin profeetta sitä julisti. Siksi uskontunnustukseen liitetään aina toinen osa: *wa muhammadun rasul ullah*, ja Muhammad on Jumalan lähettäjä.

Islamin syntyvaiheita

Arabeilla oli useita jumalia, joista ylintä nimitettiin nimellä Allah. Allah-sanaa käyttivät myös arabialaiset kristityt jo ennen islamia. Muhammad alkoi julistaa vuonna 610, että Allah on ainoa Jumala, jota ihmisen tulee palvella. Aluksi Muhammadia vastustettiin, mutta vuosi 622 toi käänteen: Muhammad sai seuralaisineen tukipaikan Medinan kaupungista, jossa hän pääsi pian johtavaan asemaan. Islamin ajanlasku alkaa tästä tapauksesta.

Juutalaisuus ja kristinusko olivat jo kauan vaikuttaneet Arabiassa. Joitakin kristittyjä asui mahdollisesti jopa Mekassa ja esimerkiksi Medinassa oli vanha juutalaisasutus. Kristitty lukija löytää Koraanista, muslimien pyhästä kirjasta Raamatusta

tuttuja hahmoja (esim. Aadam, Abraham, Mooses, Jeesus) ja kertomuksia. Koraa-
nissa on tosin myös paljon vieraita seikkoja tuttujakin tapahtumia ja henkilöitä
koskevilla kertomuksissa.

Muslimit näkevät asian toisin

Muslimit pitävät vääränä sanoa Muhammadin perustaneen islamin. Muslimien
uskon mukaan islam on aina ollut olemassa. Jo Aadam ja kaikki profeetat, myös
Jeesus olivat muslimeja. Muhammad on profeettojen sinetti, viimeinen ja täydelli-
nen profeetta, joka tuli korjaamaan edellisiin ilmoituksiin tehtyjä muutoksia. Juu-
talaisuuden ja kristinuskon samankaltaisuudet islamin kanssa selittyvät sillä, ettei
näiden pyhissä kirjoissa ole muutettu kaikkea. Muhammadin jälkeen ei tule uutta
profeettaa, sillä uskonto on nyt täydellinen. Sitä ei voi enää pilata eikä muuttaa,
niin kuin aikaisempia uskontoja. Koraanissa juutalaisuutta ja kristinuskoa pidetään
”kirjan” uskontoina.

Islam ei ole kaikkialla samanlainen

Vuosisatojen aikana, lukuisten kansojen keskuudessa on islamin piirissä syntynyt
erilaisia suuntia ja ryhmittymiä. Niillä saattaa olla keskenään suuriakin eroja. Suu-
rin jakautuma syntyi jo 600-luvulla, kun Muhammadin vävy Ali valittiin kalifiksi
(häntä edelsi kolme kalifia, profeetan sijaista). Alin ja hänen poikiensa seuraajista
muodostui *shiiia*, islamin toiseksi suurin suuntaus, jolla silläkin on alaryhmiä. Shiia-
laisuuden mukaan muslimien johto kuuluu profeetan jälkeläisille, kun taas islamin
ylivoimaisesti suurin suuntaus, sunnalaisuus korostaa profeetan perinnettä. Uskon-
non ydin on kuitenkin sama.

Islam on ennen kaikkea uskonto

Islam opettaa ihmisen riippuvuutta Jumalasta ja hänen velvollisuuksiaan tätä koh-
taan. Se puhuu viimeisestä tuomiosta, jossa ihmisten hyvät ja pahat teot punnitaan
ja heidät tuomitaan niiden mukaisesti. Suurin synty on asettaa Jumalan rinnalle
toisia jumalia. Monijumalaiset ja vääräuskoiset joutuvat helvettiin, ikuiseen ran-
gaistukseen, ja muslimit pääsevät lopulta paratiisiin. Jos muslimin synnit painavat
enemmän kuin hänen hyvät työnsä, hän joutuu kärsimään aikansa helvetissä. Ylei-
sesti opetetaan kuitenkin, että jokainen muslimi lopulta pelastuu paratiisiin – Ju-
mala on armollinen.

Koraanin mukaan islam on Jumalan valitsema uskonto. Siihen kuuluvat uskon-
kohdat, jotka jokaisen oikean muslimin on uskottava sekä velvollisuudet, jotka hän-
nen on täytettävä.

Uskonkohtia on kuusi: Usko 1. Jumalaan (erityisesti hänen ykseyteensä), 2. pro-
feettoihin, 3. Jumalan lähettämiin kirjoihin, 4. enkeleihin, 5. siihen, että kaikki,
hyvä ja paha tulee Jumalalta ja 6. viimeiseen tuomioon ja iankaikkisuuteen.

Velvollisuuksia on viisi: 1. Uskon tunnustaminen, 2. paasto (paastokuukausi ramadan), 3. rituaalinen rukous viidesti päivässä, 4. almu köyhille tai islamin edistämiseksi ja 5. pyhiinvaellus Mekkaan ainakin kerran elämässä (koskee kyllin varakkaita).

Ei vain uskonto

Islam ei ole pelkkä uskonto niine rajoineen, joissa me olemme tottuneet ajattelemaan uskontoja. Islam ei tunnusta valtion ja uskonnon eroa. Valtion tulee edistää islamia ja sen lakien tulee seurata uskonnon lakeja. Muhammad itsekin oli sekä profetta että poliittinen johtaja. Hän johti myös muslimien sotaretkiä monijumalaisia toisia heimoja vastaan, puolustustaisteluja ja Arabian sotilaallista alistamista islamin valtaan. Vaikka islamin maailmassa onkin käytännössä erilaisia ratkaisuja valtion ja uskonnon suhteissa, ei islam voi kuitenkaan hyväksyä uskonnollisesti neutraalia ja varsinkaan ei-islamilaista valtiota islamin maailmassa.

Islamin keskeisin julistus on Jumalan ykseys. Koraanin tärkeimpiin kuuluva 112. suura (luku) sanoo asian ytimekkäästi: ”Sano: Hän, Jumala, on yksi, Jumala, Ikuisen. Ei Hän ole siittänyt eikä syntynyt, eikä Hänellä ole ketään vertaista.” Alunperin tällä julistuksella on torjuttu pakanallinen usko jumalan tyttäriin. Jo varhaisessa vaiheessa torjuttiin myös kristittyjen opetus Jeesuksesta Jumalan poikana ja maailman vapahtajana. Muualla Koraanissa sanotaankin: ”Ne, jotka sanovat: ’Messias, Marian poika, on Jumala’ eivät ole uskovia.”

2 Islamin vaiheet

Islamin syntyessä Arabia oli poliittisesti hajanainen. Suuret valtakunnat pohjoisessa ja idässä, Bysantti ja Persia olivat heikentyneet alituisissa sodissa. Kun Muhammad yhdisti arabialaisten heimojen voiman, seurauksena oli ekspansio, jonka edessä vanhat vallat joutuivat perääntymään.

Muhammadin aika (610–632)

Muhammadin toiminta jakautuu kahdelle hyvin erilaiselle kaudelle. Mekassa pieni muslimien joukko kasvoi epäilevässä ja vihamielisessä ympäristössä. Muhammad pakeni Medinaan (622), jossa hänestä tuli uskonnollinen, poliittinen ja sotilaallinen johtaja, mikä on syvästi vaikuttanut islamin käsitykseen uskonnon ja maallisen vallan erottamattomuudesta ja *umman*, profetaan kansan yhtenäisyydestä. Arabian ulkopuolella juutalaiset ja kristityt saivat myöhemmin tiettyjä vapauksia, mutta arabeilta vaadittiin tunnustautumista islamiin.

Muhammadin julistus koottiin myöhemmin Koraaniksi. Hänen opetuksensa ja elämänsä on muslimeille sitova ohje, johon edelleen vedotaan (sunna).

Neljä ”oikeaan johdettua” kalifia (632–661)

Muhammadin kuoleman jälkeen hänen läheinen seuraajansa ja appensa Abu Bakr (632–634) valittiin kalifiksi. Hänen jälkeensä kalifiksi valittiin Omar (634–644), sitten Uthman (644–656) ja neljänneksi Muhammadin serkku ja vävy Ali (656–661), jota monet kannattajat olivat alusta pitäen pitäneet itseoikeutettuna kalifiksi.

Monet muslimit pitivät profeetan ja neljän ensimmäisen kalifin aikaa kultaisena kautena: Muhammadin julistus oli vielä tuoreessa muistissa, elämä oli yksinkertaista ja ulkoinen menestys seurasi ummaa. Uthmanin kuollessa islamin valta ulottui Arabian niemimaan lisäksi lännessä yli Egyptin länsirajan, pohjoisessa Palestiinaan, Syyriaan, Irakiin Kaukasukselle saakka ja idässä Persian itäpuolelle saakka. Ummaa raastoivat riidat vallanperimyksestä, Koraanin tulkinnasta ja sotasaaaliista. Uthman ja Ali surmattiin.

Umajjadit (661–750)

Umajjadien suku syrjäytti Alin. Kalifaatti ja siten valtakunnan johto siirtyi Medinasta Damaskokseen. Kauna umajjadeja vastaan oli yleistä. Alin puolue erottautuikin omaksi suunnakseen. Tämä on ollut islamin suurin ja pysyvä jakautuminen. Valtakunta pysyi silti yhtenäisenä ja laajeni ulottaen islamin vallan idässä Kiinan rajoille ja lännessä Etelä-Ranskaan, missä frankit pysäyttivät sen (732). Espanja jäi osittain muslimien valtaan melkein kahdeksaksi vuosisadaksi.

Abbasidien valtakunta (750–1258)

Muhammadin sedän Abbasin jälkeläiset ja heidän kannattajansa syöksivät vihatut umajjadit vallasta ja tekivät heistä verisesti lopun. Abbasidien valtakunta kesti viisisataa vuotta, mutta se ei alun pitäenkään hallinnut kaikkia muslimieja: umajjadit jäivät valtaan Espanjassa. Monilla alueilla kalifaatti oli vain nimellisesti vallassa. Uuteen pääkaupunkiin Bagdadiin virtasi vaikutteita valtakunnan kaukaisistakin osista, erityisesti Persiasta. Hovi jatkoi jo umajjadien alkamaa tieteitten ja taiteitten suosimista, ja käännättämällä antiikin tekstejä se tuli pelastaneeksi antiikin filosofian ja tieteen jälkimaailmalle. Islamista tuli abbasidien johdossa maailmanuskonto. Abbasidien aikana käytiin toisaalta korkeatasoisia uskontokeskusteluja kristittyjen ja muslimien välillä ja toisaalta verisiä taisteluja erityisesti ristiretkien aikana.

Kalifien valta rappeutui. Syntyi osittain hyvinkin elinvoimaisia, Bagdadista täysin riippumattomia valtakuntia. Mongolien vyöry Aasiasta teki lopun Bagdadin kukoistuksesta ja abbasidien kalifaatista (1258).

Osmanien valtakunta

Turkkilaiset kansat tulivat islamin vaikutuspiiriin jo varhain. Ne siirtyivät länteen useina aaltoina ja perustivat useita valtakuntia. Varsinainen turkkilaisten valta alkoi pienestä ruhtinaskunnasta Länsi-Anatoliassa. Osmanien dynastia hallitsi islamilais-

ta maailmanvaltaa aina ensimmäiseen maailmansotaan saakka. Islam juurrutettiin Balkanin kansojen keskuuteen. Valloitusten kruunu oli Konstantinopoli (1453), jonne myös kalifaatti siirrettiin Egyptistä (1517). Eteneminen pysähtyi Wienin muureille kahdesti (1529 ja 1683). Pitkän rappeutumisen jälkeen valtakunta ja kalifaatti lakkautettiin, kun Mustafa Kemal (Atatürk) perusti Turkin tasavallan (1923), jonka perusajatuksen kuului uskonnon ero valtiosta. 20. vuosisadan aikana islam on vahvistunut voimakkaasti sekä islamin valta-alueilla, Afrikassa että Euroopassa.

Uudistusliikkeet

Islamin entisen kukoistuksen ja voiman heikentyminen on muslimeille ongelma. Moderneista uudistusyrityksistä jotkut etsivät voimaa islamista itsestään ja erityisesti sen alkuaikojen yksinkertaisuudesta yhteiskunnallisten epäoikeudenmukaisuuksien poistamiseksi. Jotkut pyrkivät modernisoimaan islamin länsimaisen teknologian avulla.

Islamismi

Islamismi on uskontoon perustuva ideologia, jonka päämäärä on palauttaa Islamin kukoistus ja umman yhtenäisyys. Islamismia ei islamin maissa aseteta kyseenalaiseksi, vaikka suurin osa muslimeja ei pidäkään sitä hyväksyttävänä oikeana tienä.

Islamin yhtenäisyyden ja uuden kulta-ajan tiellä ovat suuren uskonnon sisällä vaikuttavat suuntaukset sekä poliittiset ja kansalliset intressit. Niiden poistaminen ei näytä tänään helpommalta, kuin menneinä vuosisatoinakaan.

3 Muhammad

Muhammadin elämä

Muhammad (n. 570–632) kuului Mekassa valtaa pitävän Quraish-heimon vähäisempään Hashim-sukuhaaraan. Isä Abdullah kuoli jo ennen pojan syntymää ja äiti hänen ollessaan noin kuusivuotias. Vanhempien kuoltua isoisa ja myöhemmin setä olivat vastuussa Muhammadista. Kerrotaan, että hän kävi setänsä mukana kauppatokilla aina Syyriassa asti. Sittemmin hän hoiti varakkaan kauppiaan lesken Khadijan liikeasioita. Ollessaan 25-vuotias hän meni naimisiin 40-vuotiaan Khadijan kanssa. Liitto osoittautui onnelliseksi, ja parille syntyi useita lapsia. Näistä historiallisesti merkittävin oli tytär Fatima, josta tuli myöhemmän kalifin, Alin puoliso, ja jonka kautta Muhammadin suku jatkui.

Muhammadilla oli tapana vetäytyä mietiskelemään yksinäisyydessä. Vuoden 610 paikkeilla, ollessaan noin 40-vuotias, hän koki ilmestyksen, joka muutti hänen elämänsä täysin. Siinä enkeli Gabriel ilmoitti hänelle Koraanin vanhimmat jakeet:

Lue, kautta Herrasi, joka on luonut,
luonut ihmisen alkioista.
Lue; onhan Herrasi jalomielinen,
Herrasi, joka opetti kynällä,
opetti ihmiselle sen, mitä tämä ei tiennyt.
(Koraani 96:1–5.)

Ilmoitusten jatkuessa Muhammad vakuuttui siitä, että Jumala oli kutsunut hänet profeetakseen. Hän alkoi julistaa moniin jumaliin uskoville mekkalaisille sanomaa yhdestä ainoasta Jumalasta, maailman luoja ja ihmisten tuomarista, kehottaen heitä kiitollisuuteen ja hyviin tekoihin. Häntä seurasi pieni kannattajien joukko, mutta kaupungin enemmistö suhtautui vihamielisesti hänen julistukseensa. Vastustus lisääntyi ajan myötä, ja muslimien tilanne muuttui erityisen tukalaksi, kun Muhammadin vaikutusvaltainen setä kuoli vuonna 619. Khadija, jonka tuki oli ollut Muhammadille hyvin tärkeä, kuoli samana vuonna.

Lopulta Muhammadin oli pakko lähteä Mekasta. Vuonna 622 hän siirtyi kannattajineen Medinaan, jonka asukkaat olivat kutsuneet hänet sinne sovitteluun heimoriitoja. Tämä vuosi, josta muslimit aloittavat ajanlaskunsa, oli käännekohta islamin historiassa. Medinassa islamilainen yhteisö vakiintui ja kasvoi, ja Muhammadista tuli sen poliittinen johtaja ja sotapäällikkö. Medinan kauden ilmoitukset osoittavat ajan käytännöllisiä tarpeita. Niissä korostuvat uskonnollisen lain määräykset sekä ajankohtaiset poliittiset ja sosiaaliset kysymykset. Ne painottavat myös Muhammadin asemaa yhteisön auktoriteettina: ”Joka tottelee profeettaa, tottelee Jumalaa” (Koraani 4:80). Khadijan eläessä Muhammad ei ollut solminut toisia avioliittoja, mutta Medinassa hän otti kaikkiaan kaksitoista vaimoa.

Käytyään useita taisteluja Mekan joukkoja vastaan 620-luvulla muslimit valloittivat Mekan vastarintaa kohtaamatta vuonna 630. Kun Muhammad kuoli kaksi vuotta myöhemmin, lähes kaikki Arabian niemimaan heimot oli yhdistetty islamin nimessä. Oli syntynyt uskonto ja yhteisö, johon nyt 1400 vuotta myöhemmin kuuluu yli miljardi ihmistä eri puolilla maailmaa.

Muhammadin asema islamissa

Muhammadin keskeinen asema islamissa käy parhaiten ilmi islamin uskontunnuksesta: ”Ei ole muuta jumalaa kuin Jumala, Muhammad on Jumalan lähettiläs.” Sitoutuminen Muhammadin välittämään ilmoitukseen ja hänen esimerkinsä seuraaminen erottavat muslimit muiden uskontojen seuraajista. On kuitenkin syytä korostaa, että islamin mukaan Muhammad oli vain ihminen. Hänellä ei ole jumalallista asemaa, niin kuin Jeesuksella kristinuskossa.

Muslimille Muhammad on ”profeettojen sinetti”, viimeinen ja suurin profeetta, joka välitti ihmisille Jumalan lopullisen ilmoituksen, Koraanin. Vaikka Muham-

madin elämään on liitetty etenkin kansanhurskaudessa monia ihmeitä, hänen suurimpana ihmeenään pidetään kuitenkin Koraania. Koraanin välittämisen ihmettä korostaa, että perinteisen käsityksen mukaan Muhammad ei osannut lukea eikä kirjoittaa. Näin hän saattoi välittää Jumalan ilmoituksen puhtaana, ilman mitään omia lisäyksiä.

Muhammadia pidetään moraalisesti täydellisenä ja siten muslimien ylimpänä esikuvana. Profeetan *sunna* eli hänen toimintatapansa onkin Koraanin jälkeen islamilaisen lain tärkein lähde. Siitä kertovat islamilaiset perimätiedot (arab. *hadith*), jotka raportoivat siitä, miten Muhammad toimi ja mitä hän sanoi eri tilanteissa.

Muslimit arvostavat sitä, että Muhammad oli sekä uskonnollinen että poliittinen johtaja. Heistä näiden kahden roolin tasapainoinen yhdistäminen ja Muhammadin poliittinen menestys todistavat hänen sanomansa totuudesta. Muhammad on heille suuri poliittinen ja sosiaalinen uudistaja, joka yhdisti hajanaiset arabiheimot ja paransi naisten ja orjien asemaa.

Muhammadin syntymäpäivä on monessa muslimimaassa yleinen vapaapäivä ja iloinen juhla, jota vietetään mm. lukemalla Koraania ja lausumalla häntä ylistäviä runoja. Mekkaan tehtävän pyhiinvaelluksen yhteydessä monet muslimit käyvät Muhammadin haudalla Medinassa osoittamassa hänelle kunnioitusta. Tapoihin kuuluu myös, että aina mainitessaan Muhammadin nimen hurskas muslimi lausuu hänelle arabian kielellä siunauksen: ”Jumala siunatkoon häntä ja antakoon hänelle rauhan.”

4 Koraani

Koraanin synty ja sisältö

Koraani koostuu ilmestyksistä, jotka Muhammad sai 23 vuoden toimintansa aikana. Hänen vielä eläessään hänen seuraajansa opettelivat ilmestykset ulkoa ja osa niistä kirjoitettiin muistiin. Kolmannen kalifin Uthmanin aikana (644–656) kirjan koko teksti koottiin yhdeksi, viralliseksi laitokseksi, ja siitä poikkeavat versiot hävitettiin.

Koraani on hieman lyhyempi kuin Uusi testamentti. Se on jaettu 114 lukuun eli suuraan, jotka puolestaan on jaettu jakeisiin. Suurat alkavat, yhtä lukuun ottamatta, sanoilla ”Jumalan, Armeliaan Armahtajan nimeen”. Ne eivät noudata aikajärjestystä, vaan ne on järjestetty suurin piirtein pituuden mukaan. Pitemmät suurat, jotka ovat Medinan kaudelta, edeltävät lyhyempiä suuria, jotka ovat varhaisemmalta Mekkan kaudelta. Ne ovat siis karkeasti katsoen käänteisessä aikajärjestyksessä.

Poikkeuksena pituusjärjestykseen Koraanin ensimmäinen suura on vain seitsemän jakeen pituinen. Tämä Avauksen suura on eniten käytetty luku:

Jumalan, Armeliaan Armahtajan nimeen. Kunnia Jumalalle, maailman Herralle Armeliaalle Armahtajalle, Tuomiopäivän ruhtinaalle. Sinua me palvomme, Sinua me huudamme avuksi. Johdata meidät oikealle tielle, niiden tielle, joille Sinä olet suosiollinen, ei niiden, joiden päälle Sinun vihasi lankeaa ja jotka vaeltavat eksesissä.

Koraani ei muodosta yhtenäistä kertomusta, ja sen pitemmät luvut koostuvat katkelmista, jotka käsittelevät keskenään hyvin erilaisia aiheita. Teos sisältää islamin perustavat opit, ohjeita uskonnonharjoitukseen sekä eettisiä ja yhteiskunnallisia sääntöjä. Eräitä sen keskeisiä teemoja ovat Jumalan ykseys ja ainutlaatuisuus, aikaisemmat profeetat ja tuomiopäivä.

Muslimien näkemys Koraanista

Muslimit pitävät Koraania kirjaimellisesti Jumalan Sanana. Siinä puhuu Jumala, kun taas Muhammad oli vain välikappale, jonka kautta Jumalan Sana tuli ihmisille. Muhammadin omat puheet on koottu erillisiin perimätietokokelmiin (*hadithit*), joilla on suuri merkitys sekä opin että lain kysymyksissä. Niillä ei kuitenkaan ole samanlaista ehdotonta auktoriteettia kuin Koraanilla, jota pidetään erehtymättömänä ja johon ei voida soveltaa kriittisen tutkimuksen menetelmiä.

Suurin osa muslimeista pitää Koraania luomattomana ja ikuisena. Sen uskotaan perustuvan Jumalan luona olevaan taivaalliseen kirjaan, joka on ollut olemassa jo ennen aikojen alkua. Tämä näkemys muistuttaa kristittyjen käsitystä Jeesuksesta. Onkin ehdotettu, että Koraania voitaisiin oikeastaan verrata Jeesukseen, eikä Raamattuun. Muslimien mukaan Jumalan Sana on tullut kirjaksi, kun taas kristittyjen mukaan Sana on tullut ihmiseksi.

Muslimit pitävät Koraania kieleltään, tyyliltään ja sisällöltään jäljittelemättömänä. Tämä todistaa heidän mielestään sen jumalallisen alkuperän. Koraani itse vakuuttaa:

Sano: Vaikka ihmiset ja dzinnit lyöttäytyisivät yhteen tehdäkseen jotakin tämän Koraanin kaltaista, eivät he siihen kykenisi, vaikka auttaisivat toinen toistaan (17:88).

Islamilaisen käsityksen mukaan jokaisen profeetan tuli esittää jokin ihme todistuksena siitä, että oli oikea profeetta. Muhammadin ihme oli jäljittelemätön Koraani.

Koraanin kieli on arabia, ja sitä pidetään täydellisenä Jumalan puheena vain alkukielisessä muodossaan. Sen käännöksiä pidetään vain tulkintoina tai selitysteoksina, ei enää alkuperäisenä Koraanina. Siksi muslimit opettelevat lukemaan ja lausumaan pyhää kirjaa arabian kielellä, riippumatta siitä, mikä heidän äidinkieltensä on. Koraanin omimpana muotona pidetään sen lausumista ääneen. Pyhän kirjan lausuntaa eli resitaatiota arvostetaan suuresti. Se on oma taidemuotonsa, josta nautitaan paitsi uskonnollisista, myös esteettisistä syistä. Lausuntaa voidaan

opiskella, ja tunnnettujen lausujien resitaatiota nauhoitetaan kaseteille. Koraanin ulkoa osaaminen on suuri hyve, ja erityisesti kunnioitetaan niitä, jotka ovat oppineet sen kokonaan ulkoa.

Koraani on kirjanakin muslimeille pyhä esine, jonka ulkoasun tulisi olla kaunis ja jota käsitellään suurella kunnioituksella. Siihen ei tulisi koskea rituaalisesti epäpuhtaana, eikä sitä pitäisi asettaa sydämen tason alapuolelle, eikä ainakaan missään tapauksessa lattialle.

Koraani ja Raamattu

Muslimit pitävät myös eräitä muita kirjoja kuin Koraania Jumalan ilmoituksena. Näistä tärkeimmät ovat Toora, Psalmi ja Evankeliumi eli juutalaisten ja kristittyjen pyhät kirjoitukset. Muslimit uskovat kuitenkin, että nämä aiemmat kirjat ovat muuttuneet ja vain Koraani on säilynyt muuttumattomana.

Koraanissa esiintyy kertomuksia useista Raamatun henkilöistä, kuten patriarkoista ja profeetoista, Jeesuksesta ja hänen äidistään Mariasta. Sen kertomukset ovat usein lyhyempiä kuin Raamatun, ja yksityiskohdissa on eroja. Vanhan testamentin kirjaprofeettoja, Uuden testamentin kirjeitä ja Jeesuksen opetuksia Koraanissa ei esiinny. Muslimien näkemys on, että Koraanin ja Raamatun yhtäläisyydet selittyvät niiden yhteisellä jumalallisella alkuperällä, erot puolestaan Raamatun muuttumisella alkuperäisestä muodostaan.

5 Allah

Jumalan ykseys ja ainutlaatuisuus

Arabian kielen sana Allah tarkoittaa Jumalaa. Se ei ole erityinen muslimien Jumalan nimi, vaan sitä käyttävät Jumalasta puhuessaan myös arabikristityt ja arabijuutalaiset. Toisaalta myös muita kieliä äidinkielenään puhuvat muslimit käyttävät usein Jumalasta sanaa Allah.

Jumalan ykseys on islamin keskeisin oppi. Islamin uskontunnustuksen ensimmäinen osa kuuluu: ”Ei ole muuta jumalaa kuin Jumala (Allah)”. Islamin sanoma yhdestä ainoasta Jumalasta oli radikaali Muhammadin ajan Arabian niemimaalla, jossa monien jumalien palvonta oli vallalla. Monijumalaisuutta vastaan hyökäten Koraani julistaa uudestaan ja uudestaan, että on vain yksi Jumala, eikä hänen rinnalleen ja vertaisikseen tule asettaa muita jumalia. Muiden jumalien asettaminen Jumalan rinnalle on islamin mukaan suurin kaikista synneistä, eikä sitä anneta anteeksi. Islamin opetus Jumalan ykseydestä ja ainutlaatuisuudesta tiivistyy Koraanin luvussa 112, joka on kaikkein arvostetuin Koraanin luku:

Sano: Hän, Jumala, on yksi, Jumala, Ikuinen. Ei Hän ole siittänyt eikä syntynyt, eikä Hänellä ole ketään vertaista.

Kristittyjen usko yhteen ja samalla kolmiyhteiseen Jumalaan, Isään, Poikaan ja Pyhään Henkeen, on muslimien mielestä ristiriidassa Jumalan ehdottoman ykseyden kanssa.

Muslimit eivät tee minkäänlaista kuvaa Jumalasta. Epäjumalankuvien tekemisen kieltö on otettu niin vakavasti, että tietyillä islamilaisen maailman alueilla ihmistä ei ole ollenkaan esitetty taiteessa. Sen sijaan on kehittynyt taidemuotoja, joissa käyteen hyväksi arabian kielen koristeellista kirjoitusta ja geometrisia kuvioita.

Jumalan kaikkivaltius ja armollisuus

Muslimit uskovat, että Jumala on ikuinen, näkymätön ja kaikkietävä. Hän on maailmankaikkeuden Luoja ja ylläpitäjä. Jumala on Kaikkivaltias, jonka valtaan koko luomakunta alistuu. Islam tarkoittaakin uskonnollisessa mielessä juuri alistumista Jumalan tahtoon, ja muslimi on henkilö, joka alistuu Jumalan valtaan ja tottelee hänen tahtoaan. Islamin mukaan Jumala on myös Tuomari, joka herättää kuolleet viimeisenä päivänä ja tuomitsee heidät. Maailman hallitsijana Jumala on kaikkien Herra, ja ihminen on hänen alamaisensa ja palvelijansa. Jumalan valtaa ja voimaa julistetaan monissa eri tilanteissa käytettävällä ilmauksella *Allahu akbar*, ”Jumala on suuri”. Jumala on kaikkea muuta suurempi, suurempi kuin ihminen pystyy edes kuvittelemaan. Jumalan valtasuuruutta kuvaa myös seuraava Koraanin jae:

Ei ole muuta jumalaa kuin Jumala, Elävä, Pysyvä. Häntä ei valtaa uni eikä torkahdus, ja Hänen on kaikki, mitä taivaassa ja maassa on. Kuka voisi Hänen luonaan puhua toisen puolesta ilman Hänen lupaansa? Hän tietää, mitä oli ennen heitä ja mitä tulee heidän jälkeensä, mutta he eivät käsitä mitään Hänen tiedostaan, ellei Hän itse tahdo. Hänen valtaistuimensa kattaa taivaan ja maan, eikä niiden hallitseminen Häntä väsytä. Hän on Korkea, Mahtava.

(2:255.)

Muslimit eivät kutsu Jumalaa isäksi, eivätkä juuri puhu Jumalan rakkaudesta ihmisiä kohtaan. Islam korostaa kuitenkin Jumalan armollisuutta, joka on kaikkein yleisimmin Jumalaan liitetty ominaisuus. Tällä tarkoitetaan sekä anteeksiantavaisuutta että hyvántahtoisuutta ja myötätuntoa. Jokainen Koraanin luku, yhtä lukuun ottamatta, alkaa sanoilla ”Jumalan, Armeliaan Armahtajan nimeen”. Näillä sanoilla hurskas muslimi myös aloittaa julkiset puheet, kirjeet, ruokailun ja yleensä kaikki merkittävät askareet, joihin ryhtyy.

Jumalan tuonpuoleisuus ja läsnäolo

Islamissa korostetaan Jumalan tuonpuoleisuutta. Jumala on riippumaton ajasta ja paikasta, ja raja hänen ja luomakunnan välillä on ylittämätön. Tästä syystä muslimit eivät hyväksy kristinuskon oppia, että Jumala on tullut Jeesuksessa ihmiseksi. Islamin mukaan Jumalan tuonpuoleisuus tarkoittaa myös, ettei häntä voi koskaan täysin käsittää. Ihminen ei voi suoraan tuntea Jumalaa, eikä Jumala ilmoita ihmiselle itseään, vaan tahtonsa. Tästä syystä Jumalasta ei yleensä käytetä kuin sellaisia nimityksiä, jotka esiintyvät Koraanissa. Niiden lisäksi voidaan antaa vain kielteisiä määritelmiä siitä, mitä Jumala ei ole. Kuitenkin muslimit uskovat, että vaikka Jumalan olemus on ihmiseltä salattu, Jumala on tekojensa kautta läsnä maailmassa. Koraani vakuuttaa, että hän on läsnä kaikkialla:

Jumalalle kuuluu niin itä kuin länsikin. Minne tahansa käännyttekin, edessänne ovat Jumalan kasvat. Jumala, Tietävä, on kaikkialla.
(2:115.)

Koraanin mukaan Jumala on myös lähellä jokaista ihmistä:

Me olemme häntä lähempänä kuin hänen kaulasuonensa (50:16).

Islamilaisen käsityksen mukaan Jumalalla on 99 ”kauneinta nimeä”. Ne eivät tavoita Jumalan olemusta, mutta niiden kautta voidaan kuitenkin ymmärtää jotain Jumalan ominaisuuksista. Näihin Koraanista koottuihin nimiin kuuluvat esimerkiksi Armahtaja, Kuningas, Uskollinen, Suojelija, Luoja, Anteeksiantaja, Hallitsija, Antaja, Huolehtija, Tietävä, Kuuleva, Näkevä, Tuomari, Oikeudenmukainen, Elämän antaja, Kuoleman tuoja, Kostaja, Armollinen, Oikeamielinen ja Kärsivällinen. Näitä 99 nimeä toistetaan hartaudenharjoituksessa.

6 Ihminen

Jumalan palvelija ja edustaja

Islamin ihmiskäsitykselle on keskeistä, että ihminen on Jumalan luoma olento, ei sattuman seurausta. Koraani kertoo, Raamattua muistuttavalla tavalla, että Jumala loi ihmisen savesta ja puhalsi tähän henkensä (15:26,29). Islamissa korostetaan, että ihmisen asema suhteessa Luojaansa on palvelijan asema suhteessa Herraansa. Hänen ei tule ylpeillä tai kuvitella itseään itseriittoiseksi, vaan nöyrytyä Jumalan edessä ja alistua tämän tahtoon. Islam tarkoittaa alistumista, ja muslimi on se, joka

alistuu Jumalalle. Koraanissa sanotaan, että ihminen on luotu juuri palvomaan Jumalaa (51:56).

Toisaalta islamin ihmiskäsitykseen kuuluu, että ihminen on ainutlaatuisessa asemassa kaikkiin muihin luotuihin olentoihin verrattuna. Jumala on asettanut ihmisen edustajakseen ja sijaishallitsijakseen maan päälle ja antanut hänen käytettäväkseen kaiken, mitä on maan päällä ja taivaassa. Jopa enkelit, mahtavat henkiolennot, kumartavat kunnioittaen ihmistä. Koraani kertoo ihmisen luomisesta seuraavasti:

Herrasi sanoi enkeleille: ”Aion asettaa itselleni sijaisen maan päälle.” He vastasivat: ”Mitä? Asetatko Sinä sinne jonkun, joka aiheuttaa turmelusta ja vuodattaa verta, vaikka me ylistämme Sinun kunniaasi ja julistamme Sinun pyhyyttäsi?” Jumala sanoi: ”Minä tiedän sellaista, mitä te ette tiedä.” Hän opetti Aadamille kaikkien asioiden nimet – – Sitten me sanoimme enkeleille: ”Kumartakaa Aadamia!”, ja he kumarsivat, paitsi Iblis, joka kieltäytyi ja oli kopea.

(2:30–31, 34.)

Lankeemus, synty ja ihmisen vastuu

Koraani kertoo, että Iblis, eli Saatana, joka ei suostunut kumartamaan Aadamia, houkutteli ensimmäisen ihmisen ja hänen puolisonsa rikkomaan Jumalan käskyn. Rangaistukseksi Jumala karkotti heidät Paratiisista maan päälle. Hän ei kuitenkaan kieltänyt heiltä johdatustaan tämän jälkeenkään, eikä heidän syntinsä periytyneet heidän jälkeläisilleen. Islam ei siis tunne samanlaista perisyntioppiä kuin kristinuskossa. Koraani tosin kuvailee ihmisen heikkoutta, kiittämättömyyttä ja taipumusta syntiin, mutta ihmisen pohjimmiltaan hyvän luonnon ei katsota turmeltuneen Aadamin lankeemuksessa. Kuolemaa ei myöskään pidetä synnin seurauksena, vaan ajatellaan, että Jumala loi alun perinkin ihmisen kuolevaisiksi.

Muslimiteologit eivät ole olleet yksimielisiä siitä, missä määrin ihmisellä on vapaa tahto. Enemmistön mukaan jumalallinen ennaltamäärääminen rajoittaa ihmisen tahdon vapautta jossain määrin, mutta ihmisellä on kuitenkin tietty vapaus uskon ja epäuskon, oikean ja väärän kysymyksissä. Siksi hän on myös vastuullinen Jumalan edessä valinnoistaan. Usein esitetty ajatus on, että jokainen ihminen on ikään kuin Aadamin asemassa, vapaa valitsemaan oikean ja väärän välillä ja vastuussa vain omista teoistaan.

Profeetta Muhammadia pidetään ihmisistä täydellisimpänä. Hänen persoonallisuuttaan on kuvattu kaikin tavoin Koraanin mukaiseksi. Niinpä Muhammadin toiminnasta kertovat perimätiedot (*hadith*) antavat muslimille kattavan esikuvan siitä, miten ihmisen tulee elää seuratakseen Jumalan tahtoa.

Islamissa on käsitys elämän ainutkertaisuudesta niin kuin kristinuskossakin. Ihmisellä on vain yksi elämä, ja sen aikana tehdyt teot ja valinnat vaikuttavat hänen asemaansa tuonpuoleisessa. Ylösnousemuksen päivänä kuolleet herätetään viimei-

selle tuomiolle, ja Jumala punnitsee ihmisten teot tuomiten heidät oikeudenmukaisesti joko Paratiisiin tai Helvettiin.

Luonnollinen uskonto

Muslimit korostavat kaikkien ihmisten samanarvoisuutta heidän ihonväristään, etnisestä ryhmästään ja varallisuustasostaan riippumatta. Islamia he kuitenkin pitävät Jumalan viimeisenä ja täydellisenä sanomana ihmiskunnalle, ja muslimit ovat siksi ”paras kansakunta” (3:110).

Islamissa ajatellaan, että ihmisen luotuun olemukseen kuuluu taipumus palvoa yhtä Jumalaa. Jokainen ihminen syntyy muslimina, ja jos kasvatusta ja ulkopuoliset vaikutukset eivät johtaisi häntä harhaan, hän pysyisi kasvaessaan tässä luonnollisessa uskossaan. Kutsu islamiin perustuu muslimien mielestä tähän ajatukseen; siinä kutsutaan ihmisiä palaamaan heidän alkuperäiseen luontoonsa. Tästä syystä muslimit käyttävät mieluummin ilmaisuja islamiin palaaminen kuin islamiin kääntyminen.

Toisaalta Koraani puhuu ihmiskunnan uskonnollisesta moninaisuudesta Jumalan suunnitelman mukaisena asiana:

Jos Jumala tahtois, Hän voisi tehdä teistä yhden kansakunnan, mutta Hän antaa teidän kuulua eri uskontoihin koetellakseen teitä sen suhteen, mitä Hän on teille antanut. Kilvoitelkaa siis hyvissä töissä.

(5:48.)

7 Muslimin usko ja velvollisuudet

Islamin uskonkappaleet

Islamin opillinen sisältö voidaan tiivistää kuuteen uskonkohtaan: usko yhteen Jumalaa, enkeleihin, pyhiin kirjoihin, profeettoihin, tuomiopäivään ja ennaltamääräamiseen. Jumalan ykseys on islamin tärkein oppi. On vain yksi Jumala, jota yksin ihmisen tulee palvoa ja totella. Suurin synty on asettaa jotakin samaan asemaan yhden ainoan Jumalan rinnalle.

Islamin käsitys enkeleistä muistuttaa kristinuskon näkemystä. Enkelit ovat hyviä henkiolentoja, jotka palvelevat Jumalaa ja toimivat Jumalan ja ihmiskunnan välittäjinä. Jinnit ovat enkeleitä alempia henkiolentoja, jotka voivat olla hyviä tai pahoja. Saatana on yleisen käsityksen mukaan Jumalaa vastaan kapinoinut jinni.

Koraani on islamin pyhä kirja. Suurin osa muslimista uskoo sen olevan ikuinen ja luomaton. Muslimit uskovat myös aiempiin pyhiin kirjoihin, joista tärkeimmät ovat Taurat (Toora eli Mooseksen kirjat), Zabur (Psalmit) ja Injil (Evankeliumi). Näiden kirjojen katsotaan kuitenkin vääristyneen historian kuluessa. Vain Koraani

on säilynyt alkuperäisenä, ja se on joka tapauksessa korvannut aiemmin lähetetyt kirjat.

Jumalan uskotaan lähettäneen profettoja eri kansojen keskuuteen julistamaan heille sanomaa yhdestä Jumalasta. Useimmat Koraanin nimeltä mainitsemista profetoista, kuten Aadam, Nooa, Abraham, Mooses, Daavid ja Jeesus, ovat myös Raamatun henkilöitä. Koraanin ja Raamatun kertomukset heistä poikkeavat toisinaan hyvinkin paljon toisistaan. Huomattavin ero on, että Jeesus on islamin mukaan yksinomaan profetta. Muhammad on islamin mukaan profetoista viimeinen ja suurin.

Niin kuin kristinuskossa, islamissakin uskotaan tuomiopäivään, jolloin kaikki kuolleet nousevat ylös viimeiselle tuomiolle. Jumala tuomitsee ihmiset oikeudenmukaisesti heidän uskonsa ja tekojensa mukaan, ja hyvää tehneet saavat palkintonsa Paratiisissa ja paha tehneet rangaistuksensa Helvetissä.

Usko ennalta määräämiseen tarkoittaa, että Jumala tietää kaiken ennakoita eikä mitään tapahdu hänen sallimattaan. Kuitenkin ihminen on vastuussa valinnoistaan. Näin Jumalan suvereeni määräysvalta ja ihmisen vastuullisuus ovat samanaikaisesti totta.

Muslimin uskonnolliset velvollisuudet

Muslimin viittä perustavaa uskonnollista velvollisuutta kutsutaan islamin peruspilareiksi. Ne ovat uskontunnustus (arabiaksi), rukous (arabiaksi), almuvero, paasto ja pyhiinvaellus. Islamin uskontunnustus on: ”Ei ole muuta jumalaa kuin Jumala, Muhammad on Jumalan lähettänyt.” Muslimi lausuu uskontunnustuksen uskonnollisia rituaaleja suorittaessaan, ja se kuuluu muihinkin elämän tärkeisiin tilanteisiin syntymästä hautajaisiin.

Viidesti päivässä suoritettava rukous voidaan suorittaa missä tahansa, kunhan sen suuntana on Mekka. Rukous edellyttää rituaalista peseytymistä, ja se koostuu sarjasta liikkeitä, joilla muslimi ilmaisee nöyryytensä Jumalan edessä. Perjantain keskipäivän rukous suoritetaan mielellään moskeijassa, jolloin rukouksen johtaja eli imaami pitää saarnan. Viittä päivittäistä rukoushetkeä on verrattu kristittyjen jumalanpalvelukseen. Niiden lisäksi muslimit voivat rukoilla vapaasti milloin tahtovat.

Almuverolla tarkoitetaan muslimin velvollisuutta maksaa määräraosuus tuloistaan ja omaisuudestaan puutteellisille. Almuveroksi on määritelty 2,5 prosenttia. Koska useimmissa islamilaisissa maissa on nykyään maallinen verolainsäädäntö, valtio ei enää huolehdi almuveron keräämisestä, vaan sen maksaminen on muslimien henkilökohtaisen aktiivisuuden varassa. Almuveron lisäksi muslimin tulisi antaa mahdollisuuksiensa mukaan myös ylimääräisiä avustuksia köyhille.

Ramadan-kuussa suoritettava paasto kestää 30 päivää. Sen aikana muslimin tulee pidättäytyä syömisestä, juomisesta ja seksuaalisesta kanssakäymisestä auringonnoususta auringonlaskuun. Ramadan-kuukausi päättyy suureen Ramadan-juhlaan (*id al-fitr*). Paastosta ovat vapautettuja ne, joille se olisi terveydelliseksi rasitukseksi, kuten

sairaat, lapset ja raskaana olevat naiset. Koska islamissa noudatetaan kuukalenteria, paastokuukausi ajoittuu aurinkovuoteen nähden joka vuosi hieman aikaisemmaksi. Paaston katsotaan herättävän myötätuntoa köyhiä kohtaan, kääntävän ihmisen mielenkiinnon ulkoisista asioista hengellisiin ja lisäävän tahdonvoimaa.

Pyhiinvaellus Mekkaan ainakin kerran elämän aikana on jokaisen muslimin velvollisuus, mikäli terveys ja varallisuus riittävät matkaan. Mekassa sijaitsee islamin pyhin paikka, Kaaban temppeli, jonka uskotaan olevan profeetta Abrahamin rakentama. Pyhiinvaellus kestää useamman päivän, ja siihen kuuluu rituaaleja sekä Mekassa että sen ulkopuolella. Loppuhuipennuksena on muslimien suurin vuotuinen juhla, uhrijuhla (*id al-adha*). Pyhiinvaelluksella on suuri merkitys eri maiden muslimien yhdistäjänä.

Islamilainen laki

Perinteisesti ajatellaan, että Jumalan antama islamilainen laki (*sharia*) antaa kokonaisvaltaisen ohjeistuksen niin uskonnolliseen, sosiaaliseen, poliittiseen kuin taloudelliseenkin elämään. Islamilaista lakia ei kuitenkaan ole kirjattu täydellisenä mihinkään, vaan olemassa on vain islamin uskonoppineiden luoma kattava lakijärjestelmä, joka perustuu Koraaniin ja profeetta Muhammadista kertoviin perimätietoihin. Eri koulukunnat tulkitsevat tämän lakijärjestelmän yksityiskohtia eri tavoin. Sharia ei kuitenkaan ole islamilaisissa maissa ainoa oikeusnormi.

8 Uskonnolliset juhlat

Perjantairukous

Muslimien viikoittainen juhlapäivä on perjantai (*juma*), yhteisrukouksen päivä. Silloin jokaisen aikuisen muslimimiehen tulisi suorittaa keskipäivän rukous moskeijassa. Naisille tämä on vapaaehtoista. Rukousta edeltää rukouksen johtajan, imaamin, pitämä saarna, jonka aiheena voivat olla mm. uskonnon sääntöjen selittäminen tai ajankohtaiset asiat. Muslimien rukoushetki perjantaina muistuttaa kristittyjen jumalanpalvelusta sunnuntaisin. Monissa islamilaisissa maissa perjantai on yleinen vapaapäivä. Se ei kuitenkaan ole lepopäivä muslimeille samalla tavalla kuin sunnuntai kristityille, vaan muslimit voivat tehdä työtä tavalliseen tapaan ennen ja jälkeen rukoushetken.

Uhr juhla

Muslimien merkittävä vuotuinen juhla on uhrijuhla (*id al-adha*), joka on Mekkaan suuntautuvan pyhiinvaelluksen huipennus. Siitä käytetään myös nimitystä ”suuri

juhla”. Pyhiinvaeltajat viettävät uhrijuhlaa osana pyhiinvaellusta, mutta sitä vietetään samaan aikaan myös kaikkialla muualla islamilaisessa maailmassa.

Juhla perustuu kertomukseen Abrahamista, jota Jumala vaati uhraamaan poikansa. Abraham oli valmis tottelemaan Jumalan käskyä, mutta silloin Jumala antoi hänelle eläimen uhrattavaksi pojan sijasta, ja pojan henki säästy. Sekä Koraani että Raamattu tuntevat tämän kertomuksen (ks. Koraani 37:101–109 ja 1. Moos. 22:1–18). Islamilaisen perinteen mukaan uhrattavaksi vaadittu poika oli Ismael, Raamatun mukaan puolestaan Iisak. Abrahamin uhri on muutenkin tulkittu islamilaisissa hieman eri tavoin kuin kristinuskossa. Kristityt ovat nähneet siinä Kristuksen ristinkuolemaa ennakoivan sovitusuhrin, kun taas muslimeille sovitusuhrin ajatus on vieras. Heille kertomuksessa on keskeistä Abrahamin antama esikuva Jumalan tahdon ehdottomasta noudattamisesta.

Juhlan aikana jokainen perhe, jolla suinkin on siihen varaa, teurastaa uhrieläimen. Yleensä teurastetaan lammas, mutta myös vuohi, lehmä ja kameli soveltuvat tarkoitukseen. Eläimen uhraaminen muistuttaa Abrahamin antamasta esikuvasta ja ilmaisee muslimien valmiutta uhrauksiin ja kuuliaisuuteen Jumalan tahdolle. Juhlaan kuuluu olennaisena osana hyväntekeväisyyden ja vieraanvaraisuuden osoittaminen. Niinpä uhrieläimen lihaa ei kuluteta kokonaan oman perheen parissa juhla-ateriaalla, vaan kolmannes siitä jaetaan puutteellisille ja toinen kolmannes sukulaisille ja ystäville. Suomessa uhrijuhlaa vietetään perinteiseen tapaan ja eläin teurastetaan teurastamossa noudattaen eläinsuojelulain ja islamin säädöksiä. Juhlaan sisältyy myös juhlarukous.

Paaston päättymisjuhla

Toinen muslimien suurista vuotuisista juhlista on paaston päättymisjuhla (*id al-fitr*). Se alkaa Ramadan-paastokuukauden päättyttyä, kun uusi kuu on havaittu taivaalla uuden kuukauden alkamisen merkinä. Muslimit juhlivat silloin paaston loppumista ja kiittävät Jumalaa siitä, että hän on auttanut heitä harjoittamaan itseuria koko menneen kuukauden ajan.

Paaston päättymisjuhlaa vietetään iloisesti koko yhteisön voimalla, ja erityisesti se on lasten mieleen. Silloin syödään juhla-ateria, joka on ensimmäinen päiväsaikaan syöty ateria kuukauteen. Juhlaan kuuluvat myös uusiin vaatteisiin pukeutuminen, lahjat, onnittelukortit sekä vierailut ystävien ja sukulaisten luona. Paaston päättymisen sisältää juhlarukouksen. Viettotapansa perusteella juhlaa on verrattu kristittyjen jouluun.

Muita juhlia

Islamin laki ei tunne muita juhlia kuin uhrijuhlan ja paaston päättymisjuhlan, ja siksi osa muslimeista ei halua viettää kuin näitä kahta juhlaa. Islamilaisessa maailmassa tunnetaan kuitenkin muitakin uskonnollisia juhlapäiviä, jotka yleensä liittyvät profeetta Muhammadin elämään. Näihin kuuluu *islamilainen uusi vuosi*, jolloin

muistetaan profeetta Muhammadin siirtymistä Mekasta Medinaan vuonna 622. Islamilainen ajanlasku alkaa tästä tapahtumasta. *Profeetan syntymäpäivä* (maulid al-nabi) on monessa islamilaisessa maassa iloinen kansanjuhla, jota vietetään mm. kertomalla hänen elämästään ja lausumalla häntä ylistäviä runoja. *Yöllisen matkan ja taivaaseen nousemisen yö* (lailat al-isra wa al-miraj) on juhla, jolloin muistellaan profeetan unessa tekemää ihmeellistä matkaa Jerusalemiin ja sieltä taivaaseen, jossa hän sai määräyksen muslimien viidestä päivittäisestä rukoushetkestä. Paastokuukauden lopulla on *Voiman yö* (lailat al-qadr), jolloin kerrotaan Koraanin tulleen ilmoitetuksi profeetta Muhammadille. Sitä pidetään soveliaana aikana rukoilla, lukea Koraania ja pyytää Jumalalta anteeksiantoa. Koska sen tarkasta päivämäärästä ei olla varmoja, monet muslimit omistavat paastokuukauden kymmenen viimeistä päivää rukoukselle ja Koraanin lukemiselle. *Ashura* on hyvin tärkeä juhla shiialaisille, jotka surevat silloin profeetta Muhammadin tyttärenpojan Husseinin marttyyrikuolemaa. Sunnalaiset eivät vietä sitä samasta syystä, vaan heille se on profeetta Muhammadin asettama vapaaehtoinen paaston ja rukouksen päivä. Ashuralla ei olekaan heille yhtä suurta merkitystä kuin shiialaisille.

Juhlapäivien ajoitus

Vaikka monessa muslimimaassa noudatetaan rinnakkain sekä islamilaista että länsimaista ajanlaskua, uskonnolliset juhlapäivät määräytyvät islamilaisen kalenterin mukaan. Se perustuu kuuvuoteen, joka on noin 11 päivää aurinkovuotta lyhyempi. Tästä syystä islamilaiset juhlapäivät siirtyvät länsimaisen kalenterin suhteen joka vuosi hieman aikaisemmaksi, käyden vähitellen läpi kaikki vuodenajat.

9 Iankaikkisuus ja pelastus

Kuolemanjälkeinen elämä

Kuten kristinuskossa, islamissakin uskotaan kuolemanjälkeiseen elämään. Paratiisilla ja Helvetillä on keskeinen sija monien muslimien uskonnollisessa ajattelussa. Islamin mukaan sielu jättää ruumiin ihmisen kuollessa ja liittyy siihen uudelleen kuolleiden noustessa ylös tuomiopäivänä. Välitilasta, jossa sielu viettää ylösnousemusta edeltävän ajan, on erilaisia näkemyksiä. Yleinen on perinteinen käsitys, että sielu pysyy ”sielujen maailmassa”, jossa se saa maistaa tulevan rangaistuksen tai palkinnon esimakua. Vain profeettojen ja marttyyrien uskotaan pääsevän heti kuoltuaan suoraan Paratiisiin.

Koraanissa puhutaan paljon kuolleiden ylösnousemuksesta ja tuomiopäivästä, jolloin jokainen ihminen saa oikeudenmukaisen tuomionsa. Hyvää tehneet palkitaan Paratiisin iloilla ja pahaa tehneet saavat rangaistuksensa Helvetissä. Koraani

kuvailee molempia hyvin konkreettisesti. Paratiisia se kuvaa ihanaksi nautintojen puutarhaksi, Helvettiä puolestaan polttavan tulen ja kärsimyksen tyyssijaksi. Toiset ymmärtävät nämä kuvaukset kirjaimellisesti, toiset vertauskuvallisesti.

Muslimit uskovat, että Paratiisin ilo jatkuu ikuisesti; sinne pääsystä ei koskaan ajeta sieltä pois. Sen sijaan Helvetin rangaistuksen lopullisuudesta varsin yleisesti ajatellaan, että kaikki sinne joutuneet muslimit pääsevät lopulta Paratiisiin, kunhan ovat ensin kärsineet rangaistuksen pahoista teoistaan.

Kristinuskon pelastus ja islamin johdatus

Islamissa ei ole samanlaista pelastuksen käsitettä kuin kristinuskossa. Kristinuskon mukaan ihminen on syntiinlankeemuksen seurauksena synnin ja kuoleman vallas- sa, ja tarvitsee Jeesuksen pelastajakseen. Islamissa sen sijaan ei uskota ihmiskunnan lankeemukseen ja perisyntiin, vaan sen mukaan ihminen on pohjimmiltaan hyvä ja kykenee noudattamaan Jumalan tahtoa. Kuolemaa ei myöskään pidetä islamissa synnin seurauksena, vaan maallisen elämän luonnollisena loppuna. Näin ollen muslimit eivät näe mitään tarvetta pelastukselle synnin ja kuoleman vallasta. Kristillinen käsitys Jeesuksesta syntien sovittajana on muslimille vieras ja suorastaan Jumalan oikeudenmukaisuuden vastainen, sillä islamin mukaan jokainen ihminen on itse vastuussa omista valinnoistaan ja teoistaan, eikä kukaan toinen voi ottaa kantaakseen hänen syntiensä seurauksia.

Yksi islamin ja kristinuskon vaikeimmista kiistakysymyksistä koskee Jeesuksen ristinnautitsemista. Jeesuksen ristinkuolema ja ylösnousemus ovat kristinuskossa välttämättömät ihmiskunnan pelastukselle. Sen sijaan islamin mukaan hän ei ollenkaan kuollut ristillä, vaikka ihmisistä näytti siltä, vaan Jumala pelasti hänet ihmeellisellä tavalla.

Yleensä islamissa puhutaan pikemminkin johdatuksesta kuin pelastuksesta. Maallinen elämä nähdään koetuksen aikana, jolloin ihmisen pitäisi valita oikean ja väärän välillä. Tässä häntä auttaa Jumalan johdatus (*buda*). Koska ihmisen perustava ongelma ei ole islamin mukaan synty, vaan tietämättömyys Jumalan tahdosta, johdatus ilmenee ennen kaikkea jumalallisena ilmoituksena. Islamissa uskotaan, että Jumala on ilmoittanut tahtonsa ihmiskunnalle profeettojen kautta, joita hän on lähettänyt kaikkien kansojen keskuuteen. Viimeinen profeetta oli Muhammad, ja hänen välittämänsä Koraani sisältää Jumalan lopullisen ilmoituksen kaikille ihmisille.

Usko, teot ja Jumalan tahto

Islamin mukaan ihmisen tulee uskoa yhteen, ainoaan Jumalaan ja hänen lähettiläiseensä Muhammadiin ollakseen Jumalalle kelpollinen. Yleensä muslimit ajattelevat, että vain muslimit pääsevät Paratiisiin. Jotkut heistä kuitenkin ajattelevat, että myös kristityt ja juutalaiset ”kirjan kansoina” palkitaan tuonpuoleisessa. Uskon merkitys korostuu yllä mainitussa näkemyksessä, jonka mukaan kaikki muslimit pääsevät

lopulta Paratiisiin, vaikka osa heistä joutuikin ensin sovittamaan pahat tekonsa Helvetissä. Tämän mukaan oikea usko on siis lopulta ratkaisevaa ihmisen tuonpuoleiselle kohtalolle.

Yleensä muslimit kuitenkin painottavat, että ihmisen teot ovat yhtä tärkeitä kuin hänen uskonsakin ja että molemmat ovat välttämättömiä tuonpuoleisen palkinnon saamiseksi. Islamissa korostuukin jokaisen ihmisen moraalinen vastuu ja tilivelvollisuus kaikista teoistaan Jumalan edessä. Islam kiinnittää myös kristinuskoa enemmän huomiota uskonnollisten velvollisuuksien, kuten päivittäisten rukoushetkien ja paaston, oikeaan noudattamiseen. Tekojen merkitys painottuu tuomiopäivän kuvauksissa. Niissä puhutaan sekä kirjoista, joihin ihmisen kaikki teot on kirjattu, että vaa'asta, jolla teot punnitaan. Jos hyvät teot painavat enemmän kuin pahat, ihminen voi odottaa pääsevänsä Paratiisiin.

Täysin ihmisen omassa varassa hänen tuonpuoleinen kohtalonsa ei kuitenkaan islamin mukaan ole, vaan Jumalan armo ja hänen suvereeni tahtonsa vaikuttavat siihen. Maallisen elämän aikana Jumala osoittaa armollisuutensa antamalla anteeksi vilpittömästi katuvan ja pahoilta teiltään kääntyvän ihmisen synnit. Jumalan suvereeni tahto tulee julki tuomiopäivänä, jolloin hän päättää vapaasti, kenet hän lähettää Paratiisiin ja kenet Helvetiin. Kukaan ei siis voi olla etukäteen täysin varma kohtalostaan. Muslimit tosin uskovat vakaasti, että Jumala tuomitsee ihmiset oikeudenmukaisesti tekemättä vääryyttä kenellekään. Hänen vapaa päätösvaltansa antaa kuitenkin toivoa siitä, että hän voi armossaan päästää Paratiisiin sellaisenkin, joka ei sitä tekojensa puolesta ansaitsisi.

10 Synti

Lankeemus ja ihmisluonto

Islam ja kristinuskko ovat yksimielisiä siitä, että ihminen tekee syntiä, samoin kuin siitä, että vaikka Jumala tuomitsee synnin, sen voi myös saada anteeksi. Kuitenkin islamin ja kristinuskon käsitykset synnistä poikkeavat varsin paljon toisistaan.

Merkittävä ero näiden kahden uskonnon välillä on, että islamissa ei uskota perisyntiin. Kristinuskon mukaan koko ihmiskunta on syntyinlankeemuksen johdosta synnin ja kuoleman vallassa, eikä ihminen voi omin voimin vapauttaa itseään niistä. Ihminen on luonnostaan syntinen.

Aadamin lankeemus nähdään islamissa toisin. Koraanin mukaan Saatana (*Iblis*) houkutteli Aadamin ja tämän puolison rikkomaan Jumalan käskyn, mistä Jumala rankaisi heitä karkottamalla heidät Paratiisista maan päälle. Ensimmäiset ihmiset saivat kuitenkin myöhemmin rikkomuksensa anteeksi, eikä sillä ollut mitään pysyviä vaikutuksia ihmisluontoon. Päinvastoin, islamin mukaan ihmisluonto on poh-

jimmiltaan hyvä ja jokainen syntyvä lapsi on samassa asemassa kuin Aadam ennen lankeemustaan. Kuolemaa ei myöskään pidetä lankeemuksen seurauksena, vaan Jumalan uskotaan luoneen ihmisen alun perinkin kuolevaiseksi.

Synnin todellisuus kuuluu kuitenkin myös islamin ihmiskuvaan. Koraani kuvaa ihmistä muun muassa vääräksi ja kiittämättömäksi (14:34) ja toteaa, että ”sielu yllyttää ihmistä jatkuvasti pahaan, ellei Herrani sitä armahda” (12:53). Ihmisen taipumus syntiin johtuu islamin mukaan siitä, että Jumala on luonut ihmisen moraalisesti heikoksi. Hänellä on tosin kyky noudattaa Jumalan tahtoa, mutta käytännössä hän lankeaa helposti kiusauksiin, joiden lähteenä ovat ihmisen omat halut ja Saatanan houkuttelut.

Synnin luonne

Synti määritellään islamissa tottelemattomuudeksi Jumalan tahtoa vastaan. Jumalan tahto puolestaan on ilmaistu islamin laissa käskyjen ja kieltojen muodossa. Yleisesti ottaen islamissa korostuu synnin luonne yksittäisinä tekoina, mutta toisaalta syntiä ovat myös epäusko ja monijumalaisuus.

Tekojen arvioinnissa niiden motiiveilla on keskeinen merkitys. Tahatonta Jumalan käskyjen rikkomista ei pidetä islamissa varsinaisena syntinä lainkaan. Kaikkia rikkomuksia ei muutenkaan pidetä yhtä vakavina. Suurin synti on monijumalaisuus (*shirk*) eli vertaisten asettaminen Jumalan rinnalle, joka on Koraanin mukaan ainoa anteeksiantamaton synti (4:48). Muina suurina synteinä pidetään muun muassa murhaa, kapinoimista omia vanhempia vastaan, huorintekoa, päihteiden käyttöä sekä väärää todistusta.

Anteeksisaaminen

Islamissa synti on yksilön ongelma, kristinuskossa se puolestaan hallitsee koko ihmiskuntaa. Tästä erosta johtuu, että nämä kaksi uskontoa ymmärtävät myös synnin anteeksisaamisen eri tavoin.

Kristillisen käsityksen mukaan synnin ongelma vaatii koko ihmiskuntaa koskevan pelastuksen; Jumala antaa anteeksi ja lahjoittaa ihmisille uuden elämän, koska Jeesus on sovittanut heidän syntinsä. Muslimit puolestaan ajattelevat, että jokainen ihminen vastaa itse omista teoistaan Jumalan edessä; mitään yleistä pelastusta ei tarvita, eikä kukaan voi ottaa kantaakseen toisen ihmisen tekojen seurauksia tämän puolesta.

Muslimit ovat kuitenkin yhtä mieltä kristittyjen kanssa siitä, että syntien anteeksisaaminen riippuu täysin Jumalan armosta. Jumalan armoa osoittaa islamin mukaan, että hän tietää ihmisen heikoksi, eikä tuomitse tätä ankarasti:

Jumala tahtoo tehdä tahtonsa noudattamisen teille helpoksi, sillä ihmisen on luotu heikoksi (Koraani 4:28).

Jos Jumala rankaisi kaikkia heidän pahuutensa mukaan, ei maan päälle jäisi ihmistä eikä eläintä – – (Koraani 16:61).

Tie syntien anteeksisaamiseen kulkee islamissa katumuksen (*tauba*) kautta. Siihen kuuluu vilpiton katumus tehdyistä rikkomuksista ja päätös olla tekemättä samoja syntejä enää tulevaisuudessa. Koraanin mukaan Jumala antaa katuvan palvelijansa synnit anteeksi:

Hän hyväksyy palvelijoidensa katumuksen, antaa anteeksi pahat teot ja tietää, mitä te teette (Koraani 42:25).

Yleisesti muslimit ajattelevat myös, että syntejä voi hyvittää tekemällä niiden vastapainoksi hyviä tekoja ja suorittamalla tunnollisesti uskonnolliset velvollisuudet. Loppujen lopuksi Jumala on kuitenkin täysin vapaa päättämään, kenelle hän antaa anteeksi. Tuomiopäivänä hän voi siis armahtaa niitkin, jotka eivät ole katuneet ja hyvittäneet kaikkia syntejään maanpäällisen elämänsä aikana.

11 Islamin monimuotoisuus

Sunnalaisuus ja shiialaisuus

Muslimit jakautuvat opillisesti kahteen pääsuuntaukseen: sunnalaisiin ja shiialaisiin. Edellisen nimi juontuu *sunnasta*, profetta Muhammadin esimerkillisenä pidetystä toimintatavasta, perimätiedosta, ja jälkimmäisen puolestaan sanoista *shiiat Ali*, Alin puolue.

Sunnalaisuus on islamin pääsuuntaus, johon lähes 90 prosenttia muslimeista kuuluu. Shiialaisia on eniten Iranissa, Irakissa, Libanonissa, eräissä Persianlahden maissa sekä Intian niemimaalla. Shiialaisuudessa on useita haaroja. Niistä merkittävintä on kaksitoista-shiialaisuus, joka on Iranin valtionuskonto.

Sunnalaisuus ja 12-shiialaisuus jakavat pitkälti samat perusopit ja -rituaalit; molemmissa uskotaan yhteen Jumalaan, enkeleihin, pyhiin kirjoihin, profettoihin ja tuomiopäivään, ja molempiin kuuluvat uskontunnustus, päivittäiset rukoushetket, almuvero, paasto ja pyhiinvaellus. Jumalan ennaltamääräämisen shiialaiset ymmärtävät niin, että ihmisen vapaalle tahdolle jää enemmän tilaa kuin perinteisessä sunnalaisessa tulkinnassa. 12-shiialaisilla on myös oma lakikoulukuntansa, joka poikkeaa jossain määrin sunnalaisten neljästä lakikoulukunnasta.

Merkittävin ero islamin kahden pääsuuntauksen välillä kiteytyy kysymykseen islamilaisen yhteisön johtajuudesta. Sunnalaisille riittää, että muslimien poliittinen johtaja antaa tukensa islamin harjoittamiselle. Uskonnollinen johtajuus on kollek-

tiivisesti uskonoppineilla. Shiialaiset sen sijaan uskovat, että profeetta Muhammad nimitti seuraajakseen serkkunsa ja vävynsä Alin, jonka suvussa hän halusi sekä yhteisönsä poliittisen että hengellisen johtajuuden kulkevan. Tästä syystä he pitävät ensimmäisiä kalifeja Abu Bakria, Omaria ja Uthmania vallananastajina. Ali valittiin sittemmin neljänneksi kalifiksi, mutta hänen jälkeläisilleen valta ei enää periytynyt.

12-shiialaisuus tunnustaa kaksitoista imaamia: Alin, tämän pojat Hasanin ja Husainin sekä Husainin yhdeksän jälkeläistä suoraan alenevassa polvessa. Näistä viimeisen, Mahdin, uskotaan kätkeytyneen ihmisiltä noin vuonna 874, elävän edelleen yliluonnollisella tavalla ja palaavan jälleen ihmisten keskuuteen lopun aikoina, jolloin hän johtaa taistelua vääryyden voimia vastaan. Mahdin paluuta odotettaessa uskonoppineet toimivat imaamin sijaisina, mutta heillä ei ole kaikkia näiden oikeuksia. Imaameilla on monella tapaa tavallisista kuolevaisista poikkeava asema; heillä uskotaan muun muassa olevan yliluonnollisia kykyjä, kuten Jumalan heille antamaa salattua tietoa.

12-shiialaisten merkittävin vuotuinen juhla on Ashura, jolloin muistellaan kolmannen imaamin Husainin marttyyrikuolemaa Kerbelan taistelussa vuonna 680. Murheellisen tapahtuman muistoa juhlistetaan esimerkiksi kulkuein ja näytelmin. Perinteisesti uskotaan, että Husain on saanut kärsimyksensä kautta oikeuden puhua tuomiopäivänä Jumalan edessä kaikkien shiialaisten puolesta.

Shiialaisuus on haarautunut moneen suuntaukseen imaamin henkilöä koskeneiden erimielisyyksien johdosta. Toiseksi suurin shiialaisuuden haara on *ismaililaisuus* eli seitsenshiialaisuus, joka erkanee 12-shiialaisten tunnustamien imaamien ketjusta seitsemännen kohdalla. Ismaililaisten pääsuuntauksessa imaamien ketjun uskotaan jatkuvan vielä tänäkin päivänä.

Suufilaisuus

Opillisten jaottelujen lisäksi islamin monimuotoisuutta lisää se, että osa muslimeista korostaa uskonnon ulkoisia muotoja, lakia ja rituaaleja, osa puolestaan keskittyy enemmän sisäiseen, yksilölliseen Jumala-kokemukseen. Islamin sisäisyyttä korostavaa, mystistä suuntausta kutsutaan suufilaisuudeksi.

Suufilaisuudelle on tyypillistä kilvoittelu pahoja taipumuksia vastaan, eläminen Jumalaan luottaen ja pyrkimys yhteyden kokemiseen Jumalan kanssa. Yhteyden kokemusta tavoitellaan muun muassa *dhikr*-seremonian kautta, jossa tietyn sanan tai rukouksen toistaminen liittyy rytmiseen liikkeeseen tai erityiseen hengitystekniikkaan. Kristityt ovat usein kokeneet, että jumalasuhdetta korostava suufilaisuus on heitä lähempänä kuin islamin lakiin keskittyvät suuntaukset.

Suufilaisuus on kuitenkin laaja termi, ja siihen sisältyy paitsi askeettisia ja mystisiä, myös filosofisia ja yhteiskunnallisia liikkeitä. Suufilaiset veljeskunnat ovat tietyillä alueilla toimineet jopa poliittisina vastarintaliikkeinä.

Konservatiivit, fundamentalistit ja reformistit

Muslimeja voidaan jaotella myös sen mukaan, miten he suhtautuvat perinteeseen ja nykymaailman uusiin haasteisiin. Tällaiset jaottelut ovat kuitenkin vain suuntaantavia yleistyksiä ja yhteydessä eri islamilaisiin kulttuurialueisiin. Konservatiiveiksi voidaan kutsua sellaisia muslimeita, jotka seuraavat perinteitä ja paikallisia kansanomaisia tapoja asettamatta niitä kyseenalaisiksi. Fundamentalisteiksi puolestaan voidaan nimittää muslimeita, jotka kritisoivat tiettyjä paikallisia tapoja ja uskomuksia islamille vieraina ja pyrkivät palaamaan uskontonsa alkuperäisiin lähteisiin. Heille on tyypillistä Koraanin kirjaimellinen tulkinta sekä vaatimus yhteiskunnallisesta ja moraalaisesta muutoksesta. He eivät kuitenkaan välttämättä ole poliittisesti aktiivisia. Kolmanneksi voidaan puhua reformisteista, jotka haluavat fundamentalistien tavoin puhdistaa islamin sille vieraista aineksista, mutta ovat valmiita hyödyntämään Koraanin ja islamilaisen perinteen ohella myös läntisen ajattelun hyvinä pitämiään puolia. Heille tärkeitä teemoja ovat muun muassa demokratian ja ajattelun vapauden puolustus.

12 Islam ja valta

Valta islamissa ja kristinuskossa

Islam ja kristinusko ovat yksimieliset siitä, että kaikki valta kuuluu viime kädessä Jumalalle, kaiken Luojalle, ja että ihminen on saanut häneltä tehtäväkseen hallita ja hoitaa maailmaa. Islamissa on kuitenkin perinteisesti suhtauduttu kristinuskoa positiivisemmin ihmisen kykyyn hallita oikeudenmukaisesti ja poliittisen vallan rooliin uskonnonharjoituksen suojelijana. Yleensä kirkot tekevät eron hengellisen ja maallisen vallan välillä. Islamissa puolestaan elää ihanne näiden yhdistämisestä.

Kristinuskon ja islamin erilainen suhde poliittiseen valtaan näkyy jo niiden syntyvaiheissa. Jeesus ei tavoitellut maallista johtoasemaa, eikä hänen julistamansa Jumalan valtakunta ollut maantieteellinen alue. Kristillinen kirkko joutui elämään ensimmäiset vuosisatansa vainottuna. Muhammad sen sijaan oli paitsi uskonnollinen johtaja myös valtiomies, joka yhdisti hallintonsa alle koko Arabian niemimaan. Hänen seuraajansa laajensivat valtansa hyvin nopeasti Lähi-idän ydinalueille.

Islamilaisen yhteisön johtajuus

Muhammadin aikana islamilaisessa yhteisössä, ummassa, katsotaan vallinneen suora teokratia: Jumala johti yhteisöä profeettansa saamien ilmoitusten kautta. Koska Muhammad oli islamin mukaan viimeinen profeetta, samanlainen hallinto ei ollut enää mahdollinen hänen kuoltuaan. Muhammadin jälkeen yhteisöä hallinneita neljää ”oikeaan johdettua” kalifia pidetään sunnalaisuudessa islamin periaatteiden mu-

kaan hallinneina johtajina. Profeetan ja neljän ensimmäisen kalifin kausi nähdään islamin kulta-aikana, joka antaa vielä nykyäänkin mallin oikeasta islamilaisesta hallinnosta. Sittemmin kalifeista tuli maallisia hallitsijoita, joiden vallan oikeuttamiseen katsottiin riittävän, että he puolustivat islamin harjoittamista ja muslimien hallitsemaa aluetta. Uskonnollinen johtajuus sen sijaan tuli uskonoppineiden osalle. Kalifeilla oli kuitenkin tärkeä symbolinen arvo muslimien yhdistäjänä, vaikka heidän valtansa oli joinain aikoina vain nimellinen, eivätkä kaikki islamilaiset alueet olleet edes nimellisesti heidän hallinnossaan. Kalifaatti lakkautettiin vuonna 1924.

Nykyään suurin osa islamilaisista valtioista perustuu kansallisvaltion aatteelle, mutta hallintomuodoiltaan ne ovat hyvinkin erilaisia. Islamin edellyttämästä hallinnosta käydään jatkuvaa keskustelua. Demokratiaa voidaan perustella mm. Koraanin mainitsemalla neuvottelun käsitteellä *shura* (42:38) sekä sillä, että ensimmäiset kalifit valittiin äänestämällä.

Perinteisen näkemyksen mukaan islamilainen laki, *sharia*, on kuitenkin yhteiskunnan ylin auktoriteetti, eikä hallintotapa voi olla sen kanssa ristiriidassa. Islamilaisen yhteisön yhdistäjää etsitäänkin nykyään pikemmin islamilaisesta laista kuin universaalista johtajasta.

Shiialaisilla on oma näkemyksensä poliittisesta vallasta. He uskovat, että Muhammadin ainoa oikea seuraaja oli hänen serkkunsa Ali, ensimmäinen 12 imaamista, jonka suvussa islamilaisen yhteisön uskonnollisen ja poliittisen johtajuuden tuli kulkea. Viimeisen näistä imaameista uskotaan kätkeytyneen ja palaavan jälleen viimeisinä aikoina. Hänen paluutaan odotettaessa uskonnollinen johto on shiialaisilla uskonoppineilla. Vaikka shiialaisuus on ollut nykyisen Iranin valtionuskonto 1500-luvulta asti, poliittiseen valtaan on perinteisesti suhtauduttu varauksellisesti, sillä kätöksessä oleva imaami on sen ainoa laillinen haltija. Iranissa nykyään vallalla oleva järjestelmä, jossa uskonoppineet käyttävät poliittista valtaa kätöksessä olevan imaamin sijaisina, perustuu siten uuteen tulkintaan.

Islamin alue

Islamilaiseen valtioajatteluun on perinteisesti kuulunut käsitys, että maailma jakautuu islamin alueeseen (*dar al-islam*), jota hallitaan islamilaisen periaatteiden mukaan, ja sodan alueeseen (*dar al-harb*), jonka hallinto on ei-islamilainen. Tämän näkemyksen mukaan muslimien ei tulisi asua islamin alueen ulkopuolella kuin korkeintaan väliaikaisesti. Jyrkän kahtiajaon rinnalle on kuitenkin kehitetty myös välittäviä kategorioita, kuten sopimuksen alue (*dar al-ahd*), joka on rauhanomaisissa suhteissa islamilaiseen maailmaan ja jossa muslimit voivat asua uskontoaan harjoittaen. Tätä tai vastaavia käsitteitä sovelletaan nykyään usein länsimaissa eläviin muslimeihin.

Muslimien varhaiset valloitukset laajensivat hyvin nopeasti islamin aluetta. Kysessä oli nimenomaan muslimien poliittisen vallan, eikä niinkään islamin uskon leittäminen. Islamista on tosin yleensä tullut aikaa myöten valtauskonto muslimien

hallintaansa saamalla alueilla, mutta niiden aikaisemmat asukkaat ovat – Arabian niemimaan moniin jumaliin uskovia arabeja lukuun ottamatta – saaneet säilyttää vanhat uskontonsa ja elää islamin alueella dhimmeinä. *Dhimmi* on perinteisen islamilaisen valtioajattelun mukaan ei-muslimi, joka suostuu islamilaisen hallinnon alaisuuteen ja maksaa erityistä veroa saaden siten tietyn rajoituksen oikeuden uskontonsa harjoittamiseen ja yhteisönsä sisäiseen autonomiaan. Nykyään ei-muslimit ovat kuitenkin useimmissa islamilaisissa maissa kansalaisen asemassa.

Muslimien velvollisuuksiin kuuluu puolustaa isänmaataan vihamielisiä hyökkäyksiä vastaan. Tähän velvollisuuteen viitataan käsitteellä *jihad*, joka tosin merkitsee laajemminkin islamin puolesta kamppailemista esim. ihmisen sisäisessä kilvoittelussa. Sen sijaan hyökkäyssotaa muslimit yleensä pitävät perustaltaan islamin vastaisena.

13 Mies, nainen ja avioliitto

Uskonnolliset velvollisuudet

Islamin mukaan mies ja nainen ovat Jumalan edessä samanarvoiset. Muslimia, joka uskoo ja tekee hyviä tekoja, odottaa palkinto tuonpuoleisessa hänen sukupuolestaan riippumatta:

Jokainen mies tai nainen, joka uskoo ja tekee hyviä tekoja, saa käydä sisään Paratiisiin eikä hänelle tehdä hiventäkään vääryyttä (Koraani 4:124).

Naisen ja miehen uskonnolliset velvollisuudet ovat samat lukuun ottamatta joitakin rituaaliseen puhtauteen ja lasten synnyttämiseen ja hoivaamiseen liittyviä säädöksiä. Näihin kuuluu, ettei naisen tule osallistua päivittäisiin rukoushetkiin eikä paastoon kuukautisten aikana ja että raskaana ja imettäessään hänet on vapautettu paastosta. Naisen ei myöskään ole pakollista osallistua perjantain rukoushetkeen moskeijassa niin kuin miehen.

Miehenä ja naisena yhteiskunnassa

Perinteisen islamilaisen ajattelun mukaan miehellä ja naisella on erilaiset, toisiaan täydentävät tehtävät. Naiset kuuluvat ensisijaisesti kodin ja perheen piiriin, kun taas kodin ulkopuolinen yhteiskunta on ensisijaisesti miesten aluetta. Tosin islamin syntyajoista lähtien on esimerkkejä naisista, jotka ovat olleet yhteiskunnallisesti hyvin korkeissa asemissa. Monesti kuitenkin ajatellaan, että mies on sopivampi ylimpiin johtotehtäviin. Miehen yhteiskunnallisesti tärkeämpää roolia kuvastaa myös Koraanin säädös, että yhden miespuolisen todistajan korvaamiseen tarvitaan kaksi

naista (2:282). Verrattuna syntyaikansa arabialaiseen yhteiskuntaan islam paransi naisen asemaa mm. antamalla hänelle oikeuden oman omaisuutensa hallintaan ja taloudelliseen turvaan avioeron sattuessa. Naiselle annettiin myös oikeus perintöön, joskin hänen osuutensa määrättiin pienemmäksi kuin miehen. Tätä perustellaan miehen laajemmilla taloudellisilla velvollisuuksilla perheensä elättäjänä.

Islam suhtautuu hyvin ankarasti esiaviolliisiin ja avioliiton ulkopuolisiin sukupuoli-suhteisiin, ja sukupuolten välisessä kanssakäymisessä on siksi tietyt rajoitukset. Koraani määrää säädyllisen käytöksen ja vaatetuksen sekä miehelle että naiselle (24:30–31), mutta säädyllisen pukeutumisen määritelmät vaihtelevat. Perinteisesti on katsottu, että kodin ulkopuolella miehen tulisi peittää vähintään navan ja polvien välinen alue ja naisen tulisi jättää näkyviin vain kasvot ja kädet. Naisen peittävämpää asua perustellaan hänen suojelemisellaan. Kaikki muslimit eivät kuitenkaan katso Koraanin tukevan vaatimusta naisen pään peittämisestä. Kasvojen verhoaminen ei myöskään ole nykyään yleistä kuin tietyillä islamilaisen maailman kulttuurialueilla.

Avioliitto

Islam suhtautuu kielteisesti selibaattiin, ja vaikka avioliiton solmiminen ei ole pakollista, sitä pidetään suositeltavana kaikille muslimille. Musliminainen voi avioitua vain muslimimiehen kanssa, muslimimies puolestaan saa ottaa vaimokseen myös kristityn tai juutalaisen naisen. Tämä johtuu siitä, että lasten uskonto islamissa määräytyy isän mukaan.

Perinteisen ajattelun mukaan naisen tehtävänä on avioliitossa synnyttää ja hoitaa lapsia. Naisen roolia äitinä ja lasten kasvattajana pidetään suuressa arvossa; usein toistetun perimätiedon mukaan ”Paratiisi on äidin jalkojen juuressa”. Miehen tehtävänä puolestaan on huolehtia perheen elatuksesta, ja mies on Koraanin mukaan perheen pää:

Mies on naisen pää, koska Jumala on toisia suosinut enemmän kuin toisia ja koska mies elättää vaimoaan (4:34).

Vaimolla ei ole vastaavaa velvollisuutta käyttää omaa omaisuuttaan perheen ylläpitoon, mutta nykyään monet musliminaiset ovat koulutettuja, käyvät kodin ulkopuolella työssä ja osallistuvat perheen elatukseen.

Koraani antaa miehelle islamilaisissa maissa luvan pitää yhtä aikaa neljää vaimoa, mikäli hän pystyy elättämään heidät ja heidän lapsensa ja kohtelemaan heitä kaikkia tasapuolisesti (4:3). Silti enemmistö muslimien avioliitoista on yksiavioisia. Tähän vaikuttavat taloudellisetkin syyt, sillä kovin monella miehellä ei ole varaa ylläpitää useampaa kuin yhtä perhettä. Lisäksi osa muslimieista vastustaa moniavioisuutta sillä perusteella, että Koraanin vaatimus vaimojen tasapuolisesta kohtelusta on tavalliselle ihmiselle hyvin vaikeaa.

Vaikka avioliitto on islamin mukaan Jumalan säätämä, sitä ei pidetä samalla tavalla pyhänä toimituksena kuin kristinuskossa, vaan kyseessä on sopimus, joka voidaan tarvittaessa purkaa. Avioero on perimätiedon mukaan kaikesta Jumalan sallimasta se, mitä hän eniten inhoaa. Silti islamissa suhtaudutaan avioeroon sallivammin kuin useimmissa kirkoissa. Perinteisen islamilaisen lain mukaan mies voi ottaa avioeron vaimostaan milloin vain niin halutessaan, mutta vaimo voi erota miehestään vain tietyistä syistä, kuten miehen laiminlyödessä elatusvelvollisuutensa. Aviohdosta sopimalla voidaan kuitenkin vaikuttaa naisen oikeuksiin liitossaan; liittoa solmittaessa voidaan esimerkiksi sopia, että mikäli mies ottaa toisen vaimon, ensimmäisellä vaimolla on oikeus avioeroon. Joissakin islamilaisissa maissa on myös säädetty lakeja, joilla pyritään rajoittamaan moniavioisuutta ja laajentamaan naisen mahdollisuuksia hakea avioeroa.

14 Uskonnonvapaus

Uskonnonvapaus islamissa

Uskonnonvapauden ihanne tulee esiin monissa Koraanin jakeissa. Islamin pyhä kirja edellyttää, että ketään ei pakoteta kääntymään islamiin, vaan ihmisellä on vapaus uskoa tai olla uskomatta Muhammanin tuomaan sanomaan:

Sano: Totuus tulee teidän Herraltanne: Joka tahtoo, uskokoon, ja joka tahtoo, älköön uskoko (18:29)!

Ei uskontoon pakoteta (2:256).

Yleensä tätä periaatetta on noudatettu islamilaisen yhteisön historiassa. Muslimien varhaiset valloitukset eivät tähänneet islamin uskon levittämiseen, vaan muslimien poliittisen vallan laajentamiseen, ja valloitetujen alueiden kansat saivat säilyttää omat uskontonsa. Eräissä islamilaisissa maissa on nykyäänkin kristillisiä vähemmistöjä, joiden historia ulottuu alkukirkon aikoihin asti.

Perinteisessä islamilaisessa laissa ja yhteiskuntajärjestyksessä uskonnonvapaus on kuitenkin rajoitetumpi kuin länsimaisiin arvoihin perustuvassa Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ihmisoikeuksien julistuksessa (erit. Artikla 18). Uskonnonvapauden rajoituksiin vaikuttaa islamin laaja uskontokäsitys: islamissa uskontoa ei pidetä yksityisasiana, vaan sillä on myös yhteiskunnallinen ja poliittinen ulottuvuus.

Uskonnolliset vähemmistöt

Uskonnollisilla vähemmistöillä on ollut perinteisessä islamilaisessa yhteiskuntajärjestyksessä laillinen asema ns. *dhimmeinä*, suojeltuna väestönä. Alistumalla islamilaiseen hallintoon ja maksamalla erityistä veroa he ovat saaneet oikeuden uskontonsa harjoittamiseen ja omien lakiensa noudattamiseen kunkin yhteisön sisäisissä asioissa. *Dhimmit* ovat myös olleet vapautettuja asepalveluksesta.

Periaatteessa suojelluiksi vähemmistöiksi on hyväksytty vain monoteististen, yhteen Jumalaan uskovien, uskontojen jäseniä. Ensisijaisesti näitä ovat olleet kristityt ja juutalaiset, jotka muslimien mukaan ovat saaneet pyhiä kirjoituksia Jumalalta ennen islamin syntyä. Käytännössä tästä periaatteesta on kuitenkin tingitty ja muillekin uskonnoille on annettu sama asema.

Islamilaisissa maissa uskonnollisia vähemmistöjä on vain harvoin vainottu, vaikka niiden asemaa on rajoitettu vaihtelevin tavoin eri aikakausina ja eri alueilla. Uskonnollisten rakennusten, kuten kirkkojen, rakentaminen ei ole usein ollut sallittua, kuten ei myöskään uskonnon näkyvä julkinen harjoittaminen esimerkiksi kulkueiden muodossa. Lähetystyö muslimien keskuudessa on myös ollut kiellettyä, samoin kuin islamin ja sen pyhinä pitämien asioiden kritisointi.

Nykyään perinteinen *dhimmin* asema koskee uskonnollisia vähemmistöjä vain harvoissa islamilaisissa maissa. Koska useimmat islamilaiset maat ovat kansallisvaltioita, uskonnollisten vähemmistöjen edustajat ovat kansalaisia ja periaatteessa tasarvoisia muslimien kanssa.

Islamista luopuminen

Islamissa suhtaudutaan hyvin kielteisesti muslimin luopumiseen uskonnostaan, oli sitten kyseessä toiseen uskontoon kääntyminen tai uskonnottoomaan vakaumukseen siirtyminen. Perinteisen näkemyksen mukaan islamista luopuminen on vakava rikos, joka horjuttaa islamilaista yhteisöä ja on verrattavissa kapinaan ja maanpetokseen. Asiaa ei tällöin tarkastella yksilön vapauden, vaan yhteisön vakauden näkökulmasta.

Koraani varoittaa islamista luopujaa vain tuonpuoleisesta rangaistuksesta, mutta profeetta Muhammadin perimätietoon tukeutuva islamilainen laki määrää luopujalle kuolemanrangaistuksen. Naisen kohdalla osa lakikoulukunnista lieventää rangaistuksen elinkautiseksi vankeudeksi. Islamista luopuneella on kuitenkin oikeus katua päätöstään ja palata islamiin tietyn ajan kuluessa.

Käytännössä kuolemanrangaistuksia on pantu toimeen vain harvoin, jo siitäkin syystä, että julkinen islamista luopuminen ei ole yleistä. Kuolemanrangaistus on harvinainen myös siitä syystä, että useimmissa islamilaisissa maissa ei enää noudateta perinteistä rikoslakia, vaan islamilaista lakia noudatetaan soveltuvin osin perheoikeuteen liittyvissä kysymyksissä.

Harvinaisuudestaan huolimatta islamista luopumisesta ja kuolemanrangaistuksen oikeutuksesta käydään muslimien parissa jatkuvaa keskustelua periaatteellisella

tasolla. Osa muslimeista puolustaa islamilaisen lain perinteisiä säädöksiä, osa puolestaan pitää kuolemanrangaistusta oikeutettuna vain sellaisissa tapauksissa, joissa islamista luopumiseen liittyy poliittinen toiminta islamilaista yhteisöä vastaan. Lisäksi on yhä enemmän niitäkin, joiden mielestä muslimien pitää saada vapaasti luopua uskonnostaan tai vaihtaa uskontoaan niin halutessaan.

Länsimaissa vähemmistöasemassa asuvat muslimit ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä vallitsevaan uskonnonvapauteen. Jonkin verran tosin käydään keskustelua siitä, millä tavoin tietyt islamilaiset tavat voitaisiin huomioida länsimaaisessa yhteiskunnassa.

15 Uskovatko kristityt ja muslimit samaan Jumalaan?

Islamin ja kristinuskon näkemykset Jumalasta

Otsikon kysymykseen ei ole yksiselitteistä vastausta, jo siitäkin syystä, että kysymys itsessään on huonosti asetettu. Ei ole olemassa erikseen kristittyjen jumalaa ja muslimien jumalaa, vaan vain erilaisia näkemyksiä Jumalasta, joka kummankin uskonnon mukaan on yksi ja ainoa. Paremminkin voidaan kysyä, missä määrin islamilla ja kristinuskolla on sama käsitys Jumalasta. Mitä yhtäläisyyksiä ja eroja niiden jumalakäsityksissä on?

Kristinuskoa ja islamia yhdistää ennen kaikkea monoteismi, usko yhteen Jumalaan. Niitä ja juutalaisuutta kutsutaankin usein ”kolmeksi monoteistiseksi uskonoksi”. Sekä islamin että kristinuskon mukaan Jumala on ikuinen ja kaikkivaltias, oikeudenmukainen ja armollinen, riippumaton ajasta ja paikasta, mutta toimii kuitenkin luomassaan maailmassa ja on lähellä ihmisiä. Kristityille on luonnollista hyväksyä suurin osa ns. ”Jumalan kauneimmista nimistä”, joilla islamissa kuvataan Jumalan ominaisuuksia (ks. s. 13). Molemmissa uskonnoissa uskotaan myös, että Jumala on maailman Luoja, että hän on puhunut ihmisille profeettojensa kautta ja että hän tuomitsee ihmiset aikojen lopussa viimeisenä päivänä.

Kristinuskon ja islamin jumalakäsityksillä on myös eronsa. Kristityille Jumala on rakastava Isä, mutta muslimeille tällainen ilmaus on vieras, vaikka he uskovatkin, että Jumala on armollinen, anteeksiantava ja myötätuntoinen. Kristinuskon korostaa, että Jumala on Rakkaus, islam puolestaan, että hän on Armelias Armahtaja.

Merkittävimmät erot islamin ja kristinuskon jumalakäsitysten välillä liittyvät Jeesuksen asemaan ja kristilliseen oppiin Jumalan kolmiyhteydestä. Kristinuskon erottaa muista uskonnoista usko siihen, että Jeesuksessa Kristuksessa Jumala tuli ihmiseksi ilmoittaakseen itsensä ja pelastaakseen ihmiset synnin ja kuoleman vallasta.

Juuri tämä usko on johtanut kristityt myös vakaumukseen, että yhdellä Jumalalla on kolme persoonaa, Isä, Poika ja Pyhä Henki. Maailmassa kolmiyhteinen Jumala toimii Luojana, Lunastajana ja Pyhittäjänä.

Muslimit puolestaan eivät voi hyväksyä ajatusta, että Jumala tulisi ihmiseksi, koska islamin mukaan Jumalan ja luodun maailman välillä on ylittämätön raja. He eivät myöskään näe sille mitään tarvetta, sillä islamissa ei uskota ihmiskunnan lankeemukseen ja pelastuksen tarpeeseen. Muslimit kunnioittavat Jeesusta yhtenä Jumalan lähettämistä profetoista, mutta he pitävät häntä kuitenkin vain Jumalan luomana ihmisenä. Tästä seuraa, ettei islam myöskään hyväksy kristillistä oppia Jumalan kolmiyhteydestä, vaan katsoo sen olevan ristiriidassa Jumalan ykseyden kanssa. Islamin mukaan Jumalassa ei voi olla mitään sisäistä moninaisuutta tai erotelua persooniin, vaan hän on aivan yksinkertaisesti yksi.

Yhteinen usko Jumalaan?

Voidaanko sitten sanoa, että kristittyjä ja muslimeja yhdistää yhteinen usko Jumalaan? Kummassakin yhteisössä tähän annetaan erilaisia vastauksia.

Islamissa uskotaan, että juutalaiset ja kristityt ovat saaneet Jumalalta pyhiä kirjoja ennen islamin syntyä. Tältä pohjalta muslimeille on luonnollista ajatella, että opillisista eroista huolimatta kristittyjen ja muslimien Jumala on yksi ja sama. Tämä ajatus esiintyy Koraanissakin:

Väitelkää Kirjan saaneiden kanssa sovinnollisesti – tämä ei koske niitä jotka tekevät pahaa – ja sanokaa: ”Me uskomme siihen, mitä meille on lähetetty ja mitä teille on lähetetty. Meidän Jumalamme ja teidän Jumalanne on yksi, ja me alistumme Hänelle.”

(Koraani 29:46.)

Osa muslimeista on kuitenkin sitä mieltä, että kristityt ovat luopuneet alkuperäisestä yksijumalaisesta opetuksestaan uskoessaan Jeesuksen jumaluuteen ja Jumalan kolmiyhteyteen. Monilla on jopa sellainen virheellinen käsitys, että kristityt itse asiassa uskovat kolmeen erilliseen jumalaan. Tämän näkemyksen mukaan edellä mainitut Koraanin sanat eivät enää päde nykyisiin kristittyihin, eikä yhteisestä jumalauksesta siis voida puhua.

Kristityt puolestaan eivät löydä Raamatusta suoria viittauksia islamiin, koska islam on kristinuskon jälkeen syntynyt uskonto. Kristittyjen erilaiset arviot islamin jumalakäsityksestä perustuvat ennen kaikkea siihen, miten he yleensä näkevät kristinuskon ja muiden uskontojen välisen suhteen: ovatko eri uskonnot täysin toisensa poissulkevia vai löytyykö toisistakin uskonnoista hyviä ja totuudellisia piirteitä, jotka vain ovat täydellisemmässä muodossa kristinuskossa.

Tältä pohjalta osa kristityistä ajattelee, että kristinuskon ja islamin jumalakäsitykset sulkevat toisensa pois. Oikea usko Jumalaan voi perustua vain Jeesuksen jumaluuden ja pelastustyön tunnustamiseen. Osa sen sijaan arvelee, ettei Jeesuksen

jumaluuden ja Jumalan kolmiyhteyden torjuminen islamissa tee tyhjäksi muslimin todellista uskoa Jumalaan, vaan erilaisista näkemyksistään huolimatta niin kristitty kuin muslimikin kääntyvät rukoillessaan yhden ja ainoan Jumalan puoleen.

Sanasto

ashura	shiialainen juhla imaami Husseinin marttyyrikuoleman muistoksi
dar al-ahd	”sopimuksen alue”, muslimien kanssa rauhassa elävä ei-islamilaisten alue
dar al-harb	”sodan alue”, ei-islamilaisten maailma
dar al-islam	”islamin alue”, islamia tunnustava maailma
dhikr	”muistaminen”, mystikkojen rituaali, jossa toistetaan Jumalan nimeä
dhimmi	islamilaisten valtion uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluva alamaalainen
hadith	perimätieto profeetta Muhammadin puheista ja toiminnasta
huda	Jumalan johdatus
Iblis	Saatana
id al-adha	uhrijuhla Mekkaan suuntautuvan pyhiinvaelluksen päätteeksi
id al-fitr	paastokuukauden päättymisjuhla
Injil	Evankeliumi, kristittyjen pyhä kirja
islam	alvistuminen, antautuminen Jumalalle; islamin uskonto
jihad	kilvoittelu; taistelu islamin vihollisia vastaan; puolustusotota
jinni	enkeleitä alempi henkiolento
juma	perjantai, yhteisrukouksen päivä
lailat al-isra wa al-miraj	”yöllisen matkan ja taivaaseen nousemisen yö”, islamilaisten juhla
lailat al-qadr	”voiman yö”, Koraaanin ilmoittamisen yö paastokuukauden aikana
maulid al-nabi	profeetta Muhammadin syntymäpäivä
muslim	Jumalalle antautunut, alistunut; muslimi
sharia	islamin laki, joka perustuu Koraaaniin ja profeetta Muhammadin esimerkkiin
shiiat Ali	”Alin puolue”; shiialaisuus, toinen islamin pääsuuntauksista
shirk	monijumalaisuus, vertaisten asettaminen Jumalan rinnalle
shura	neuvottelu
sunna	profeetta Muhammadin esimerkillinen toimintatapa
tauba	katumus tehdyistä synneistä
Taurat	Toora, Mooseksen kirjat
umma	islamin yhteisö, johon kaikki muslimit kuuluvat
Zabur	Daavidin Psalmien kirja